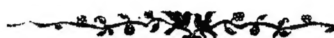
మాలతీమధుకరము

గ్రంథకర్త:

కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులు

ప్రకాశకులు:

హితకారిణీసమాజము

రాజమహేంద్రవరము

1950

[వెల రు. 0-5-0

శ్రీ త్రిశేషశైలేనరావు బహద్దూరు

కందుకూరి వీరేశలింగం పంతులుగారి గ్రంథములు.

ప్రహసనములు

మొదటి సంపుటము

1 అపూర్వ బ్రహ్మచర్య ప్ర॥
2 విచిత్ర వివాహ ప్రహసనము
3 మహాబధిర ప్రహసనము
4 పునర్మరణ ప్రహసనము
5 బలాత్కారగానవినోద ప్ర॥
6 కలహప్రియా ప్రహసనము
7 మహామహోపాధ్యాయ ప్ర॥
8 యోగనిద్రా ప్రహసనము
9 మహావంచక ప్రహసనము
10 అసహాయశూర ప్రహసనము
11 కలిపురుషశనైశ్చర విలాసము
12 వేశ్యాప్రియా ప్రహసనము
13 కౌతుకవర్ధని
14 వినోదతరంగిణి
15 హాస్యసంజీవిని మొ॥భా॥
16 ,, రెం॥భా॥
17 ,, మూ॥భా॥

నాటకములు

రెండవ సంపుటము

1 బ్రాహ్మవివాహము
2 వ్యవహార ధర్మబోధిని
3 తిర్యగ్విద్వన్మహాసభ (మూషకాసుర విజయం)
4 మహారణ్యపురాధిపత్యము
5 ప్రహ్లాద నాటకము
6 సత్యహరిశ్చంద్ర నాటకము
7 దక్షిణ గోగ్రహణము
8 వివేకదీపిక

భాషాంతరీకృత నాటకములు

మూడవ సంపుటము

1 చమత్కార రత్నావళి
2 రాగమంజరి
3 కళ్యాణకల్పవల్లి
4 అభిజ్ఞాన శాకుంతలము
5 రత
6 మాళ [illegible] మము
7 ప్రబో [illegible]
8 వినీసు

వచనప్రబం[illegible]లు

పద్యకావ్యములు

నాల్గవ సంపుటము

1 సత్యరాజాపూర్వదేశ యాత్రలు మొ॥భా॥
2 ,, రెం॥భా॥
3 రాజశేఖర చరిత్రము
4 శుద్ధాంధ్రనిరోష్ఠ్యనిర్వచన నైషధము
5 రసికజనమనోరంజనము
6 శుద్ధాంధ్రభారత సంగ్రహము
7 అభాగ్యోపాఖ్యానము
8 పథికవిలాసము
9 జాన్ గిల్పిన్
10 నీతిదీపిక

మాలతీమధుకరము

గ్రంథకర్త:

కందుకూరి వీరేశలింగం పంతులు

ప్రకాశకులు:

హితకారిణీసమాజము

రాజమహేంద్రవరము

1950

ఈ నాటకమునందు వచ్చు పాత్రములు

పురుషులు

౧. ప్రతాపరుద్రుఁడు—రుద్రవరపువారి కుటుంబమునకు పెద్ద; మాలతికి తండ్రి.

౨. మధుకరుఁడు—గణపతిదేవుని కుమారుఁడు; మాలతి భర్త.

౩. మిత్రవిందుఁడు—మధుకరునిమిత్రుఁడగు రాజపుత్రుఁడు.

౪. కామపాలుఁడు—మధుకరుని చెలికాఁడగు రాచకొమారుఁడు.

౫. భీమవిక్రముఁడు—రుద్రవరపువారి కుటుంబములోఁ జేరిన రాజకుమారుఁడు.

౬. గణపతిదేవుఁడు—గణపవరపువారి కుటుంబమునకు పెద్ద; మధుకరుని తండ్రి.

౭. శంకరవర్మ—మాలతినివివాహమాడఁదలఁచిన రాజకుమారుఁడు.

౮. బసవనారాధ్యుఁడు—మాలతికిని మధుకరునికిని రహస్యముగా వివాహము చేసిన యాచార్యుఁడు.

స్త్రీలు

౧. మాలతి—ప్రతాపరుద్రుని కూఁతురు, మధుకరుని భార్య.

౨. [illegible]సుందరి—మధుకరుఁడు మొదట కామించిన యువతి.

మాలతీమధుకరము

కాశికాపురమునందు రుద్రవరపువా రనియు గణపవరపు వా రనియు మహాధనికులయి శైవమతస్థులయిన రెండు క్షత్రియ కుటుంబములవారు గలరు. ఈరెండుకుటుంబములవారికిని చిరకాలమునుండి కుటుంబకలహ మొకటి యుండెను. అది యంతకంతకు ముదిరినందున నుభయకుటుంబములవారును పరస్పర ద్వేషమును వహించి యాకస్మికముగా వీధిలోఁ గనఁబడినప్పుడు సహితము తిట్టుకొనుచు నొండొరులతోఁ బోరాడుచుండుటయే కాక యొకకుటుంబములోని వారి సేవకుఁ డింకొకకుటుంబములోనివారి సేవకునితో సమావేశమయినప్పుడు వాండ్రును గర్భశత్రువులవలె కయ్యము లాడుచుందురు. ఈకయ్యములవలన తఱచుగా నడివీధులలో సహిత మల్లరులు జరుగుచుండును.

ఇట్లుండఁగా రుద్రవరపువారియింట నొక మహేశ్వరవ్రతము తటస్థించినందున గృహయజమానుఁడయినవృద్ధప్రతాపరుద్రుఁడొక్క గణపవరపువారినిదక్క గ్రామములోని స్వజాతివారిని పిన్న పెద్దల నందఱిని విందుకు పిలువఁగా, ఆసమారాధనమునకు క్షత్రియశ్రేష్ఠు లందఱును వచ్చిరి. రుద్రవరపువారియింట జరగినయాయుత్సవమునకు గణపవరపువారికుటుంబమునకు పెద్దయైన గణపతిదేవునికుమారుఁడగు మధుకరునికి ప్రేమాస్పదురాలయిన రతిసుందరియను మహారూపవతియగు రాజకన్యకూడ వచ్చెను. ఆరాత్రి యావేడుకసమయమునం దాయింట మొగముసూపుట గణపవరపువారివంశమునఁబుట్టిన వాని కెవ్వనికయినను ప్రాణాపాయకరమైనను మధుకరుని ప్రియసఖుఁ

డయిన మిత్రవిందుఁడతనిని ప్రియురా లయినరతిసుందరిని సావకాశముగా నచ్చటఁజూడవచ్చునని బోధించి, అక్కడకుఁ బోయినపక్షమునఁ దానింతవఱకును రాజహంసయని భ్రమించుచున్న సుందరిని కాకినిగాఁ జేయఁజాలిన నిరుపమాన రూపవతులను నేత్రోత్సవముగా దర్శింపవచ్చునని చెప్పి మారువేషముతో నచ్చటికిఁ బోవునట్లు ప్రోత్సాహపఱిచెను. తనహృదయేశ్వరికంటెను లోకములో చక్కని వారుందురన్నవిషయములో మిత్రవాక్యమునం దంతగా విశ్వాసము లేనివాఁడయినను, రతిసుందరియందుఁగల ప్రేమాతిశయము చేత మధుకరుఁ డారాత్రి యాయుత్సవగృహమునకుఁ బోవ నిశ్చయించుకొనెను. మధుకరునకు రతిసుందరిమీఁదఁగల యనురాగ మవ్యాజమయినది; అతఁ డాకన్యమీఁది మోహాతిశయముచేత నిష్టపదార్థానుభవము సహితము మానివేసి కంటిమీఁద ఱెప్పవాల్పక రాత్రులు స్వప్నములో సహిత మామెనే పలవరించుచుండును. అయినను రతిసుందరిమాత్ర మతనియందు మోహములేనిదయి యాతని దీన వాక్యములు పెడచెవిని బెట్టి యాతనిప్రార్థన నంగీకరింపకుండెను. మిత్రవిందుఁడు తనచెలికాని తలకెక్కిన వలపువెఱ్ఱిని నాఁటిరాత్రి విందుకువచ్చిన యసమానలావణ్యవతు లయిన రాజయువతులముఖ చంద్రదర్శనలాభముచేత మాన్పవలెనని తలఁచుకొనెను. భోజనము లయిన తరువాత గంధతాంబూలాదులిచ్చుచున్న సమయమునందు మధుకరుఁడు తన మిత్రులయిన మిత్రవిందునితోను కామపాలుని తోను గలిసి యచ్చటికిఁబోయి రాజబృందములోఁ గూరుచుండెను. వృద్ధుఁ డయిన ప్రతాపరుద్రుఁడు తక్కిన వారితోడఁగూడ వారిని సహితము గౌరవించి యతిథిసత్కారము చేసెను. తాంబూలాది సత్కారము లన్నియుముగిసిన తరువాత నుల్లాస పురుషుఁడయిన

యాగృహయజమానుఁడు క్షత్రియులలో నాకాలమునందుఁగల దేశాచారమునుబట్టి వివాహములుకాని రాజకుమారులును రాజకుమారికలును గలిసి నృత్యవినోదము జరుపవలసినదనికోరెను. పెద్దవాని మాట తీసివేయక యచ్చటికన్యలును బ్రహ్మచారులును గలిసి నృత్యమునకారంభించిరి. అప్పు డచ్చట నృత్యము చేయుచున్న సుందరీమణులలో నొకలావణ్యవతీరత్నము సభాభవనమునందు దేదీప్యమానముగా వెలుఁగుచున్న దీపపుంజమునకెల్ల నూతనకాంతిని కలిగించుచున్నట్లు రాత్రియం దసమానప్రభాభాసమానముగా బ్రజ్వరిల్లుచున్న జ్యోతిర్లత యనునట్లును దృష్టిని మిఱుమిట్లుగొలుపుచు మధుకరునికి నేత్రోత్సవము చేయఁగా నతఁడు తనలో "మానవనేత్రముల కపూర్వపర్వమొనర్చుచు భూలోకమునం దదృష్టశ్రుతపూర్వవిలాసవతిగాఁ గనబడుచున్న సౌందర్యరాశియైన యీసుందరీమణియొక్క ముఖచంద్రబింబము చక్కనిచుక్కలనఁదగిన యీకాంతామణులమోముఁదమ్ములెల్ల వెలవెలఁబాఱునట్లు చేయుచు బకబృందములోని హంసమువలె వీరిలో మెలఁగుచు నందఱిని మించుచున్నది!" అనుకొనుచు నాశ్చర్యపడఁజొచ్చెను. అప్పు డక్కడ నున్నప్రతాపరుద్రుని తమ్ముని కొమారుఁడయిన భీమవిక్రముఁ డాతనికంఠస్వరము నానవాలుపట్టి దగ్గఱవచ్చి మొగమువంకఁ జూచెను. ఈభీమవిక్రముఁడాగ్రహస్వభావుఁడగుటచేత శత్రుకోటిలోనివాఁడుగా పరిగణింపఁబడుచున్న మధుకరుఁడు తమయింటికి వచ్చుటచూచి సహింపలేక, "ఇటువంటిమహోత్సవసమయమునందు పరమపవిత్రమయిన మాగృహమునుదొంగవలెఁ జొచ్చి యీపాపాత్ముఁ డపవిత్రము చేయుచున్నాఁడు" అని కేకలు వేయుచు, మధుకరునిఁ గొట్టఁబోయెను. ఈలోపల వృద్ధుఁ డయిన ప్రతాపరుద్రుఁడు వచ్చి యడ్డుపడియుండనిపక్షమునదురాగ్రహవ్యగ్రుఁ

డయియున్న యాభీమవిక్రముఁ డాతనిప్రాణములు గొని పాపము కట్టుకొని యుండునుగాని, యుక్తసమయమున నావృద్ధగృహస్థుఁ డడ్డు చొచ్చి భీమవిక్రముని వారించి మధుకరుని కేమియునపాయముకలుగకుండఁ జేసి యాతని నావలికిఁ బంపివేసెను. అటువంటి సంతోషసమయమునందు తనయింట దుష్టకృత్య మొకటి జరగుట మంగళప్రదము కాదని భావించినవాఁ డగుటచేతను, గ్రామమునం దెల్లవారును నేకగ్రీవముగా మధుకరుని గుణసంపదను వేయినోళ్ళ శ్లాఘించుచుండఁగా నిత్యమును వినుచుండుటనుబట్టి యట్టియుత్తమబాలుని కాపత్తు సంభవించుట యిష్టములేనివాఁ డగుటచేతను, ప్రతాపరుద్రుఁ డాపడుచువానిసాహసకృత్యమును మాన్పెను. అయినను భీమవిక్రముఁడు మాత్రము తానప్పటికి కొంతశాంతసంరంభుఁడయ్యును మనస్సులోని రోషావేశమును విడువక, "యింకొకసారి యీదుష్టుఁడు వీధిలో నాకంటఁ బడినప్పుడు వీనికండగర్వ మడంచి యనాహూతముగా శునకమువలె మాయిల్లుచొచ్చిన పాపఫల మనుభవించునట్లు చేసెదను" అని శపథములు పలుకుచు నాక్రోశించుచు నావలికిఁ బోయెను.

నాఁటిరాత్రి నృత్యోత్సవ మయినతరువాత మధుకరుఁడు లేచియుండి యాసుందరీతిలక మొంటిగా మందమందగమనముతో లోనికిఁ బోవుచు నెవ్వరినో యెదురుచూచుచు నిలుచున్న సమయమునందు తడఁబాటుగల చరణములతో మెల్లమెల్లఁగా భయపడుచు నడిచి మార్గములో మధుకరుఁ డామెను తారసించి, మహాసాహసముతో నామెహస్తగ్రహణముచేసి, 'ఓభాగ్యదేవతా! నేను నీకు పరమభక్తుడను. నీదివ్యసుందరవిగ్రహము నాకరస్పర్శనముచేత మైలపడెనని నీవు భావించిన పక్షమున, పాపపరిహారార్థముగా దాసుఁడనైన నేనుమనః పూర్వకమైన సంపూర్ణప్రేమతో నీకరకమలము ముద్దుగొని పాప

విముక్తుండ నయి నీయనుగ్రహమువలన పావనుండ నయ్యెదను." అని మృదుమధురస్వరముతో దీనముగా పలికెను. "ఓభక్తాగ్రగణ్యుండా! నీవర్తనము చూడఁగా నీవు నాయెడల నవ్యాజప్రేమమును సంపూర్ణ విశ్వాసమును కలవాఁడవుగాఁ గనఁబడుచున్నావు. దేవతలకును హస్తములున్నవి; భక్తులు వానిని తాఁకవచ్చునుగాని ముద్దుపెట్టు కొనరాదు." అని యాకన్యారత్న ముత్తరమిచ్చెను. "దేవతలకు వలెనే భక్తులకును పెదవులు లేవా?" అని మధుకరుఁడు ప్రశ్న వేసెను. 'ఉన్నను వారా పెదవులను దేవతాప్రార్థనమునం దుపయోగించ వలెను.' అని యామె యుత్తరము చెప్పెను. "అట్లయినపక్షమున, నాపాలిటి యో దేవతాతిలకమా! ఇదె నిన్ను నేనుప్రార్థించు చున్నాను. నాప్రార్థన మంగీకరించి యభీష్టవరప్రదానముచేసి యీ భక్తునిప్రాణరక్షణము చేయుము" అని మధుకరుఁడు వేఁడుచుండెను. అతఁడీప్రకారముగా లోనియనురాగమును తేటపఱుచుమాట లను చుండఁగా నింతలో తల్లి వచ్చి యాచిన్నదానిని లోనికిఁ దీసికొని పోయెను. ఆచిన్నది తనదృష్టిపథముదాఁటియగోచరయయినతరువాత నతఁ డా యువతీమణి యెవ్వరని పరివారము నడిగి, మదనునిసమ్మో హనమంత్రాధిదేవతలవలెఁ దన హృదయము నపహరించి యువశము చేసిన యాకాంతామతల్లి గణపవరపువారివంశమునకంతకు గర్భశత్రు వుగా నెంచఁబడుచున్న ప్రతాపరుద్రుని ముద్దులకూఁతురగు మాలతి యని తెలిసికొనెను. తనశత్రువుయొక్క పుత్రికమీఁద తనమనస్సు తగిలిన దన్నపిడుగువంటి యాదుర్వార్తవలన నాతనిమనస్సు సంక్షోభ పడెనుగాని యాతని మనస్సులోని యనురాగమునుమాత్ర మావగింజం తయు తగ్గినది కాదు. దర్శనమాత్రముచేత మధుకరునికి మాలతి మీఁద ననురాగాతిశయమెట్లుకలిగినదో యట్లేమాలతికిని ప్రథమ

దర్శనమాత్రయచేతనే మధుకరునిమీఁద ననివార్యమైన దృఢాను రాగము కలిగెను. తనమనస్సు నట్లాకర్షించిన సుందరపురుషుఁడు తన పుట్టినింటివారికి పగవారయిన గణపవరపువారి వంశపువాఁడయిన మధుకరుఁడని తన పరివారమువలన నెఱుఁగుట చేత, మాలతియు కలఁగఁబాఱిన మనస్సుతో మిక్కిలి పరితాపపడుచు నాఁటికి కన్ను లకు నిద్రరాక వేఁగుచుండెను. ఆమె యట్లు వ్యాకులహృదయయయి మేడమీఁది గదిలోనికిఁబోయి తనజననదోషమునుబట్టి ద్వేషింపవల సినవానినే నిర్వ్యాజానురాగముతో తనమన స్సభిలషించి మరల కుండుట యీశ్వరఘటనముకదాయని తలపోయుచు, గవాక్షము తెఱచి తోఁటవంకఁజూచుచు చల్లగాలికి నిలువబడెను.

అప్పటికి రాత్రి రెండుయామములయినందున మధుకరుఁడు తన మిత్రులతోఁగూడ బైలుదేఱెనుగాని తనహృదయమును విడిచిపెట్టి వచ్చినగృహమునువిడిచి దూరము పోలేక వీధిలో కొన్ని యడుగులు నడిచిన తరువాత నాకస్మికముగా మనమిత్రుల నేమఱించి మాలతి మేడకు వెనుక నున్నతోఁటలోనికి చిన్నగోడమీఁదుఁగా దుమికి యదృశ్యుఁడయ్యెను. అతఁడక్కడ తన నూతనప్రియురాలిని తలఁచు కొని చింతించుచు, కొంతసేపటికి తలయెత్తిచూచునప్పటికి మీఁదుగా గవాక్షములోనుండి తూర్పుకొండమీఁద నుదయించుచున్న బాలా ర్కబింబమువలె సంపూర్ణకాంతితో మాలతియొక్క ముఖబింబ మాతనిదృష్టికి గోచరమయ్యెను; అతిశయకళాపరిపూర్ణమైన మాలతి యొక్క ముఖబింబమునుజూచి సిగ్గుపడి తలఁదాచుకొనుటకు పాఱి పోవుచున్నాఁడేమో యనునట్లు కళావిహీనుఁడయి చంద్రుఁ డాసమ యమునందు పశ్చిమమున నస్తమించుచుండెను. చెక్కిట చెయ్యి చేర్చుకొని యామె నిలువఁబడియుండగాఁ జూచి యతఁడప్పుడు తన

కామె ప్రేలిముద్దుటుంగరమయిన నయి జన్మించెడుభాగ్యములభించిన పక్షమున తానామెమెఱుఁగుచెక్కులను చుంబించి ధన్యుఁడనగుదును గదాయని తన మందభాగ్యతకు వగచుచు నిట్టూర్పులు విడుచుచుం డెను. ఆసమయమునందు తానొంటిగా నున్నాననుకొని యాచిన్నది మిన్నుచూచి "హా! దైవమా" యని యొకవేఁడి నిట్టూర్పు పుచ్చెను. ఆమె కంఠమునుండి వెలువడిన హృదయరంజకమయిన మృదుమధుర స్వరము చెవినిబడఁగానే యతఁడు దేహము పులకింప సంతోషపర వశుఁడయి తన శ్రవణములకు సంగీతముకంటెను శ్రావ్యతరముగా నున్న యావాగమృతపానము నింకను జేయవలెనన్న యుత్కంఠతో "ఓభాగ్యదేవతా! ఇంకొకసారి తేనెకన్నను మధురముగానున్న నీవా గమృతధారను చిలికి యాఁకలికొనియున్న నావీనులకువిందుచేయుము. నీవాకాశమునుండి మేఘములలోని మెఱుపుదీఁగవలె తళుకుతళుక్కున వెలుఁగుచు నిజముగానే నాదృష్టికి భూమిని పవిత్రముచేయ నవతరిం చిన దేవతాకన్యవుగానే కనఁబడుచున్నావు" అని హీనస్వరముతో నామెకు వినఁబడకుండపలికెను. ఆమెయు తనమాట లన్యులు విను చున్నారని లేశమైన నెఱుఁగనిదయి, ఆరాత్రి కామదేవుఁడు తన హృదయములో రవులుకొలిపి ప్రజ్వరిల్లఁ జేసిన కామాగ్ని యుద్రేకించి పూర్ణముగా వెలుఁగుచుండఁగా తన హృదయము నపహరించి స్వవ శము చేసికొన్న పురుషుఁడు తన్నుఁబాసిపోయె నన్న విశ్వాసముతో "ఓమధుకరా! ఓమధుకరా!" అని పిలిచి "నీవు మధుకరుఁడ వేల యైతివి? నానిమిత్తమయి నీవాపేరు మార్చుకొని ఘటియొక వంశము వాఁడవుకమ్ము. నీవాపనిచేయలేకపోతివా నీవు నాయెడల బద్ధాను రాగము కలవాఁడవుకమ్ము; నేనే నాపేరుమార్చుకొని నేను భద్రవ రపువారి చిన్నదానిని కాకుండెదను." అని కామోన్మత్తయై పలి

కెను. ఇట్లాశగలుగ పలుకుటవలన మధుకరుఁడు మహోత్సాహము గలవాఁడయి మాఱుపలుకఁ దలఁచెనుగాని కర్ణరసాయనముగానున్న యామె మధురవాక్యములవలన తనివి తీఱక యింకను వినవలెనన్న యాశ గలవాఁడయి యూరకుండెను. మాలతియు మరల వెనుకటి ధోరణినే వలపు తేటపఱు పలుకులు పలుకుచు గణపవరపువారియింట బుట్టి మధుకరనామమును ధరించినందున కాతని నిందించుచు, అతఁ డాపేరు తీసివేసి వేఱొకపేరు పెట్టుకొన్న బాగుండునని వెడ కోరికలు కోరుచు పుట్టుకతో లేక నడుమవచ్చిన యాపేరొక్కటి లేకపోయిన పక్షమున తా నాతనిధనము నగుదునుగదా యని యనుస్మరనుచు, కామోద్రేకముచేత పలువిధములఁ దనలోఁదానుప్రలపింపఁజొచ్చెను. ఈకడపటిమాట యమృతపాతమువలె చెవిసోఁకఁగానే యతఁడు మనసుపట్టలేక, తనలో తాననుకొన్నట్లుగాక యామాటలన్నియు తన్నుద్దేశించియే పలికినట్లు భావించుకొని, యుచ్చైఃస్వరముతో "ఓప్రాణేశ్వరీ! హృదయవల్లభాయని కాని నీయిష్టమువచ్చిన మఱి యొకపేరుతోఁగాని నన్ను పిలువుము. ఇప్పటిపేరు నీకు రుచింపని పక్షమున, నేను నేఁటినుండి మధుకరుఁడనుకాను" అని పలికెను. క్రిందితోఁటలోనుండి యెవ్వనిదో పురుషుని కంఠస్వరము చెవిని బడఁ గానే యులికిపడి మాలతి భయోత్కంపయయి, అర్ధరాత్రమప్పుడు పరులెవ్వరో చీఁకటిలో పొంచుండి తనగుట్టును తెలిసికొనిరని కొంత సేపు త్రొక్కటపడెనుగాని యింతలో నతఁడు మరల మాటాడనారం భింపఁగా గానరసమువలె నాహ్లాదకరముగా చెవులుసోఁకుచున్న పలు కులు పదియైనను పూర్ణముగా నాతనినోటినుండి వెలువడకమునుపే యతఁడు మధుకరుఁడని తెలిసికొని స్వక్షేమమును జూచుకొనక తోఁటగోడదుమికి యపాయకరమయిన సాహసకార్యము చేసినందున

కాతని మందలించి, నాదాయాదులెవ్వరయిన నిన్నిక్కడఁజూడ తట స్థించినపక్షమున గణపవరపువంశసంజాతుఁడ వగుటచేత నీప్రాణముల మీఁదికి వచ్చునుగదాయని విచారపడెను. "ఓప్రాణేశ్వరీ! అటువంటి వారి యిరువంద్రయొక్క యసంఖ్యములైనవాఁడిచూపులలోకంటెను నీయొక్కదానియొక్క రెండువేఁడిచూపులలో నాకెక్కువయపాయ మున్నది. నీవొక్కదానవు నన్ను చల్లనిచూపునఁ జూచితివా, వారం దఱి వైరమును నేను లక్ష్యముచేయను. నీకటాక్షవీక్షణప్రసారము లభింపకపోవుటచేత దుర్భరముగా తోఁచెడు నాబ్రతుకు దీర్ఘమగుట కంటె వారిద్వేషముచేత హ్రస్వమగుటయే మంచిది." అని యతఁడు పలికెను. "ఈస్థలమునకు నీ వెట్లువచ్చితివి? నీకు దారిచూపినవారెవరు?" అని మాలతి యడిగెను. "నా కిక్కడకు దారిచూపినవాఁడు కామ దేవుఁడు. నేను కర్ణధారకృత్యము నెఱుఁగనివాఁడ నయినను నీవు సముద్రాంతమంత దూరముననుండఁ దటస్థించినను నేను నీవంటి యమూల్యపదార్థ సంపాదననిమిత్త మోడనడుపుకొనుచు మహా సముద్రమును దాఁటుటకును సాహసించియుందును" అని మధుకరుఁ డుత్తరము చెప్పెను. ఆమాటకెక్కడినుండియో క్రొత్తసిగ్గొకటివచ్చి యామెముఖమునాక్రమించి నిమిషకాలము చెక్కులయందు వెల్ల పాటు కలిగించెను గాని చీఁకటియగుటచేత నాతనిదృష్టికి మాత్ర మావింతసోయగము గోచరముకాలేదు. అప్పుడు తొందరపడి తన మనస్సాతనికి తెలిపి చేలనైతినిగదాయని యామె మనస్సులో నొకవిధ మైన యనుతాపము కలుగనారంభించెను. 'పనిమించినతరువాత నిప్పు డేమి యాలోచించినను కార్యములేదు. ఒక్కసారి నోటినుండిజాఱిన పిమ్మట తానన్నమాటలను మరలించుకోవలెనన్నను సాధ్యముకాదు; రాజకన్యలలోఁగల యాచారానుసారముగా ప్రియుని కొక్కపట్టున

మనసియ్యక తా నుపేక్షాపరురాలయినట్లు నటించుచు, తనహృదయములో గాఢానురాగమున్నను వెలిపుచ్చక తాను సులభముగా లోఁబడినచో విభునిమదికి చులుకనయ్యెదనో యనుభయమున వస్తువెంత కష్టసాధ్యమయిననంతయమూల్యమగు నన్న న్యాయమున నాతనినిప్పుడు చిక్కులుపెట్టవలెనన్నను, ఆశలఁబెట్టి యేచుటకుఁగాని యాలస్యముచేయుటకుఁగాని యిప్పుడవకాశములేదు. తన నోటినుండివచ్చిన మాటలను ప్రత్యక్షముగా చెవులార మధుకరుఁడు తానే వినెను; తానెదుటనిలిచి ప్రత్యుత్తర మిచ్చుచున్నప్పుడు తానామాటలను నిద్రయందు స్వప్నములోపలవరించుచున్నదని యతఁడు భ్రమింపఁజాలఁడుగదా! ఈయాలోచనలన్నిటిచేతను మాలతి మర్మము విడిచి నిష్కపటముగా తనమనస్సులోనున్నది యొప్పుకొని, వలపుగలిగినచో వినసొంపుగాని మాటయు శ్రావ్యమగునుగాన "నాజీవితేశ్వరుఁడవైన యోమధుకరా!" అని పిలిచి, "నేనయత్నలభ్యురాలనయిన తప్పిదమునుబట్టి నన్ను చపలస్వభావురాలినిగా భావించెదవుసుమా! అది నిజమయినదోషమేయైన పక్షమున, ఆదోషము మనలనిద్దఱిని దైవయోగముచేత నొక్కచోటఁగూర్చి నాలో నేననుకొన్న మాటలను నిన్ను వినునట్లుచేసిన యానిశాకాంతదిగాని నాదికాదు. మా రాచకన్నియలలోఁగల యాచారమునుబట్టి యిప్పుడు నావర్తన మొకవేళ నీదృష్టికి వివేకకార్యముగా కనఁబడకపోవచ్చినను పయికి వివేకమును నటించుచు హృదయములోలేని మాయవినయము లభినయించెడు సుందరులలో ననేకులకంటె నేనే యధికానురాగముగలదాన నని నావర్తనమునుబట్టి ముందు తెలిసికోఁగలవు." అని పలికెను.

ఆమెకుఁగల యకృత్రిమానురాగమువిషయ మయి యణుమాత్రమును తనమనస్సులో నేమూలను సందేహలేశ మయినను లే

దనియు తానిప్పుడు కనిపెట్టిన నిష్కపటప్రవర్తనమువలనఁ దనకామె మీఁద గౌరవాధిక్యమే కలిగినదికాని లాఘవచింత యావగింజంతయు కలుగలేదనియుఁ జెప్పి యతఁడేదో యొట్టుపెట్టుకొనఁబోవుచుండఁగా, ఆమె యాతని నొట్టుపెట్టుకోవల దని వారించెను. ఆమె కాతనియం దెంత దృఢానురాగము కలిగినను, నాఁటిరాత్రియే యొడంబడిక చేసి కొనుటమాత్ర మామెమనస్సున కంత సంతోషకరముగా లేదు. తొందరపడి వాగ్దానముచేయుట యనాలోచితముగాను, మహాసాహసిక కార్యముగాను, అత్యాకస్మికముగాను, ఆమెబుద్ధికి స్ఫురించెను. అయినను మధుకరుఁడు తనమీఁద నామెకుఁగల ప్రేమాతిశయము మాఱునది కాదని శపథము పలుకవలసినదని ప్రార్థింపఁజొచ్చినందున, మాలతి యాతనిప్రార్థనను నిరాకరింపలేక తానతఁడు ప్రార్థింపక మునుపే తనమనస్సును స్పష్టముగా తెలిపితినని చెప్పి, తనప్రేమ సముద్రమువలె నపారమయినదగుటచే నాతనికి నూతనసంతోషమును కలిగించుటకయి తాను వెనుకనాడినమాటల నన్నిటిని త్రిప్పుకొని యనురాగరసమును తేటపఱిచెడి యామాటలనే యిప్పుడు మరల నుచ్చరించెదనని పలుకుచుండెను. ఇంతలో నెదురుగదిలో పరున్న దాది వచ్చి మాలతిని పిలిచి తెల్లవాఱుజాము కావచ్చుచున్నందున పోయి పరుండి నిద్రపొమ్మని చెప్పెను. మాలతి తనదాది కెదురుగాఁ బోయి యేదోమాట చెప్పి దానిని దానిగదిలోనికి సాగనంపి వేగిరపాటుతో మరలవచ్చి, రెండుమూడుమాటలతో నాతనిప్రేమ యకృత్రిమమయినదియు నాతనియుద్దేశము వివాహమును నయినపక్షమున వివాహముహూర్తనిశ్చయమునిమిత్తమయి తెపటిదిన మాతనియొద్ద కొకదూతను బంపెద ననియు, గాంధర్వవివాహమున నాతని చెట్టఁ బట్టిన తరువాత లో నాతనికి పాదసేవకు రాలయి తనధనదేహప్రాణ

ముల నాతని కర్పించి తనప్రాణేశ్వరుని వెంట ప్రపంచమంతయు తిరుగ వలసి వచ్చినను తిరిగెదననియు వేగముగా తనయభిమతమును దెలిపెను. మాలతి నిద్రపోక తనలో తానేదో మాటాడుకొనుచున్నట్లు కనిపెట్టి దాది యామె నింకను నిద్రపోలేదేమని పలుకరించి పిలువఁ బోచ్చెను; ఆమె యాతని నొకపట్టున విడిచిపోవుటకు మనసు గొలుపనిదయి చిత్తముఱ్ఱూఁతలూఁగ కామదేవునియుయ్యాలవలె తానును మంచమువద్దనుండి గవాక్షమువద్దకు గవాక్షమువద్దనుండి మంచము వద్దకును మరలమరలఁ దిరుగుచు నడుమ నొక్కొకపలుకు పలుకుచు ముందుకును వెనుకకును కొంతసేపు రాకపోకలు చేయుచుండెను. మధుకరుఁడును ప్రియురాలిని విడచిపెట్టలేక పరితపించు చుండెను. కాముకీకాముకులచెవులకు రాత్రివేళల నొండొరుల సంభాషణములు మంజులగానామృతరసప్రవాహములకన్నను మధురతరములయి హృదయరంజకముగా నుండునుగదా! అట్లయ్యును వారిరువురును పరస్పర సుఖసంతోషములను గోరుచు తుద కొండొరుల నెడఁబాయవలసినవారయిరి.

వారలట్లెడఁబాయునప్పటికే తెల్లవాఱుజాము కావచ్చెను. మధుకరుని మనస్సంతయు రాత్రిజరిగినసమావేశముమీఁదను మాలతిమీఁదను నున్నందున నింటికిఁబోయి పరుండుటకు మనసుగొల్పక పురోహితుఁడైన బసవనారాధ్యుని చూచుటకయి యతఁడు తిన్నగా మఠమునకు నడిచెను. భక్తాగ్రేసరుఁడైన యాబసవనారాధ్యుఁ డప్పటికే నిద్రలేచి స్కాందపురాణము పారాయణము చేసికొనుచుండెను. ఆసమయమునందు మధుకరుఁ డక్కడకుఁ బోయి యాతనిని పేరుపెట్టి పిలువఁగా మధుకరుఁ డంత వేఁకువజామున తనవద్దకువచ్చుటకాశ్చర్యపడి పడుచువాఁ డగుటచేత కామచింతచేత రాత్రియంతయునిద్రపట్టక

సంతాపించుచు తన్నేదో యాలోచన యడుగుటకయి వచ్చెనని యావృద్ధుఁ డనుకొనెను. ఆవృద్ధునియూహ కొంతవఱకు సత్యమే కాని యిప్పు డతనిప్రేమ కాస్పదమైనది బసవనారాధ్యుఁ డనుకొన్నట్లు రతిసుందరిమాత్రము కాదు. మధుకరుఁడు తనకు మాలతిమీఁదఁ గలిగినయనురాగాతిశయమును తేటపఱిచి యాదినమున నేతమవివాహ కార్యమునకు తోడుపడవలయు నని ప్రార్థించినప్పు డావృద్ధాచార్యుఁడు తా నావఱ కాతనిపక్షమున రతిసుందరినిమిత్తమయి కృషిచేసి యుండుటచేత రతిసుందరి తన్ను నిరాకరించుచున్నదని యతఁ డనేకపర్యాయములువచ్చి మొఱ్ఱపెట్టఁగా వినుచున్నవాఁ డగుట చేతను నింతలోఁ గలిగినయీవింతమార్పున కత్యాశ్చర్యపడి "పడుచు వాండ్రవల పెప్పుడును కన్నులలో నుండునుగాని హృదయములో నుండదు." అని తలయూఁచెను. అందుపైని మధుకరుఁడు "తన్ను కామింపనిదానిని కామించుట బుద్ధిహీనత యని సెలవిచ్చి రతిసుందరి మీఁదిమోహమును విడిచిపెట్టవలసిన దని యీవఱకే మీరు నన్ను మందలించియున్నారుకదా? ఇప్పు డీమాలతి తనమీఁద నాకెంత యనురాగాధిక్యము కలిగియున్నదో నామీఁద నంతయనురాగాధి క్యము కలదిగా నున్నది. కాఁబట్టి కామతప్తులయి పరితపించుచున్న యీకాముకీకాముకుల నొక్కటిగాఁ జేర్చి మీరీపుణ్యము కట్టుకొనక తప్పదు." అని యాతనిని ప్రార్థించెను. అతఁడు చెప్పినహేతువునకు సమాధానపడి, మధుకరునకు మాలతితోడి వివాహమువలన చిరకాల మునుండి పరస్పరద్వేషమును వహించి గర్భశత్రువు లయి విడియున్న రుద్రవరపువారికుటుంబమును గణపవరపువారికుటుంబమును పూర్వ వైరమును మాని మిత్రు లయి యేకము కావచ్చునని మనస్సులో నాలోచించి తానుభయకుటుంబముల క్షేమమును గోరియున్నవాఁ

డగుటచేతను వారిలోవారికి పరస్పరవివాదములు తటస్థించినప్పుడు తా ననేకపర్యాయములు మధ్యవర్తిగా నుండి తగవులుతీర్చి వారి నేకముచేయుట కయి పలుమాఱు కృషిచేసి విఫలమనోరథుఁ డయి యున్నవాఁ డగుటచేతను తా నీవిధముచేతనైనను మనోరథసిద్ధి పొందవచ్చునని యెంచి, కొంతవఱకు జాలిచేతను కొంతవఱకు మంచి వాఁడయినమధుకరునిమాట తీసివేయలేని మోమోటముచేతను వారి నిద్దఱిని వివాహబంధముచేత నొక్కటిగాఁ గూర్చుట కాయాచార్యుఁ డొప్పుకొనెను. అందుచేత నిప్పుడు మధుకరుఁడు ధన్యుఁ డయ్యెను. మాలతియు తానన్నమాటప్రకారముగా మఱునాఁటియుదయముననే యొకదూతను బంపి దానివలన హృదయవల్లభునియభిప్రాయ మెఱిఁగి నాఁటిరాత్రియే తిన్నఁగా బసవనారాధ్యుఁ డున్నమఠమునకుఁ రాఁగా, ఈవధూవరులు చిరకాలము సౌఖ్య మనుభవించు చుండవలె ననియు నీవివాహసంబంధమువలనవియ్యాలవారుచిరకాలాగతమయినకుటుంబ కలహములను విడిచి కలిసి సుఖింపవలయు ననియు నీశ్వరునిప్రార్థించి యావృద్ధుఁడు వారి కిరువురికిని తనయింట విధ్యుక్తముగా వివాహము జరపెను.

పెండ్లితంతు ముగియఁగానే మాలతి మహావేగముగా నింటికిఁ బోయి, ప్రొద్దుపోయినతరువాత వచ్చి గతరాత్రివలెనే తోఁటలోఁ గలిసికొనెద నని వాగ్దానముచేసిన భర్తయొక్కరాకను ప్రతీక్షించుచు మేడమీఁద నుండెను. ప్రియాగమనమును కాంక్షించి యెదురుచూచు చున్న యాకాల మెంతసేపటికిని జరగక మాలతిమనస్సునకు క్షణ మొకమహాయుగముగా తోఁచు చుండెను.

ఆదినముననే మధ్యాహ్నసమయమునందు మధుకరునిమిత్రు లయిన మిత్రవిందుఁడును కామపాలుఁడును పురవీధిలోఁ బోవు

చుండఁగా రుద్రవరపువారికుటుంబములోనివారు కొందఱు మహాగర్వి ష్ఠుఁడైన భీమవిక్రముఁడు తమముందు నడవఁగా వారి కెదురుపడిరి. ఆరాత్రి ప్రతాపరుద్రునియింట జరిగినయుత్సవసమయమునందు మధు కరుని కొట్టఁబోయినవాఁడు మహాకోపిష్ఠుఁ డయినయాభీమవిక్రముఁడే. అతఁడు కామపాలునిజూచి గణపవరపువారివంశములోనివాఁ డయిన మధుకరునితో మైత్రి చేయుచున్నందునకయి కొన్ని మోటుమాట లాడెను. భీమవిక్రమునివలెనే కామపాలుఁడును వయసులోనుండి కండ గర్వముగలకోపశీలుఁ డయినందున, వెనుకతీయక కొన్ని కఠినోక్తులు పలికి యాతనికి తగినట్టుగా నుత్తరము చెప్పెను. మిత్రవిందుఁడు నడుమ వచ్చి మాటలు మిగులఁబోకుఁ డని యుభయులను వారించుచున్నను వారంతటితో నిలువక యొండొరుల మీఁది రోషముతో వాక్కలహ మున కారంభించిరి. వీ రిట్లు కలహమాడుచున్నసమయముననే మధు కరుఁ డాత్రోవను బోవుట తటస్థించెను. అప్పుడు భీమవిక్రముఁడు కామపాలుని విడిచి మధుకరునివంకఁ దిరిగి "ఓరి చండాలుఁడా!" అని యవమానకరమైన పేరుతో నాతనిని పిలిచి తిట్టెను. మాలతికి జ్ఞాతియై యామెసోదరమునకు పాత్రుఁ డయి యున్నవాఁ డను హేతు వునుబట్టి మధుకరుఁడు సాధ్యమైనంతవఱకు భీమవిక్రమునితోడి జగడ మును తప్పించుకొనుటకయి చూచెను. అంతేకాక తన మంచిస్వభావ మునుబట్టి యీవఱ కెన్నఁడును తానీకుటుంబకలహములలోఁ ప్రవే శింపనివాఁ డగుటచేతను మాలతితోడి సంబంధమునుబట్టి యిప్పుడు రుద్రవరపువారన్న యింటిపేరు కోపము తెప్పించునది గాక ప్రేమను బుట్టించునది యగుటచేతను మధుకరుఁడు "ఓశాంతాత్ముఁడా!" అని పిలిచి భీమవిక్రమునితో మంచిమాటలాడ నారంభించెను. గణపవరపు వారన్న యింటిపేరుగల వారినెల్లను తాఁ చుపాముకు ద్వేషించునట్లు

ద్వేషించువాఁ డగుటచేత భీమవిక్రముఁ డాతనిమాటలు గణన సేయక కత్తి దూసికొని మీఁదికివచ్చి యుద్ధమునకు సిద్ధుఁ డయ్యెను. అప్పుడు కామపాలుఁడుతనమిత్రుఁడు భీమవిక్రమునితో సంధిగోరుటకుఁ గలరహస్యకారణమును తెలిసికోలేనివాఁడయి శత్రువు మీఁదికి వచ్చి నప్పుడు సహనమువహించి యూరకుండుట యవమానకరమైనపౌరుష హీనతగాభావించి తాను డీకొని తిట్టుచు ముందుకువచ్చి తనవెనుకటి కలహమును మరలత్రివ్వి భీమవిక్రముని తనతో యుద్ధమునకు రమ్మని పిలిచెను. మిత్రవిందుఁడును మధుకరుఁడును వలదని వారించుచున్నను వారాగక యొండొరులను. కలియఁబడి కత్తులతో నఱుకులాడఁగా భీమవిక్రముని ఖడ్గఘాతముచేత కామపాలుఁడు నేలఁగూలి ప్రాణములు విడిచెను. మిత్రునిపాటుచేత శాంతతయంతయు పోయినవాఁడయి మధుకరుఁడు రోషావేశముతో "చండాలుఁడా!" అని తన్నాతఁడు మొదటపిలిచిన యవమానకరమైన పేరుతోనే మరల నాతనిని పిలుచుచుకత్తిదూసికొని భీమవిక్రమునిమీఁదికి నడిచి పోరాటములో నాతనితల యొక్కవ్రేటున నఱికి భూమికి బలిచేసెను. హత్యలకు మూలమయిన యీశుష్కకలహము పట్టపగలునడివీధిలో జరిగినందున కలహవార్తక్షణకాలములో నూరంతటను వ్యాపింపఁగా గుంపులు గుంపులుగా చూడవచ్చెడు జనసంఘముతోఁ గలిసి వృద్ధులయిన ప్రతాపరుద్రుఁడును గణపతిదేవుఁడును భార్యలతో. గూడ తామాస్థలమునకు - వచ్చిరి. భీమక్రమునిచేత చంపఁబడిన కామపాలుఁడు తనకు బంధుఁడగుటచేత రాజాతని మరణవార్త వినఁగానే బయలుదేఱి రుద్రవరపువారికిని గణపవరపువారికినిగల కుటుంబకలహముచేత తనప్రజలకు పలుమాఱులొత్తుడుకలుగుచుండుట తలఁచి యీవిషయములో దోషులుగా నేర్పడినవారిని మోమోటపడక రాజశాసనము

ననుసరించి క్రూరముగా శిక్షింపఁదలఁచెనని నిశ్చయించుకొని యచ్చటకు వచ్చెను. అప్పుడు రాజు మొదటినుండియు నచ్చటినుండి జరిగినదెల్లను జూచుచుండిన మిత్రవిందుని బిలిచి యీకలహకారణ మేమో తెలుపుమని యాజ్ఞాపించెను. అతఁడును సత్యమునుండి తొలఁగకుండ సాధ్యమైనంతవఱకు మధుకరుఁడు చేసినపని విశేషదోషయుక్తముగా కనఁబడకుండునట్లు జరిగినకథయంతయు రాజునకు విన్నవించెను. అప్పుడు ప్రతాపరుద్రుని భార్య దుఃఖార్ణవమగ్నురాలయి రాజుపాదములమీఁదఁ బడి, గొప్పవరపువానికి చుట్టమును మధుకరుని చెలికాఁడునయిన మిత్రవిందుని మాటలను పాటిగాఁబట్టక భీమవిక్రమునిఁ జంపినందునకయి మధుకరునిక తగినశిక్ష చేయవలసినదని దీనముగా వేఁడుకొనెను. ఆమె యాతనినట్లు మిక్కిలి క్రూరముగా దండింపవలసినదని రాజును ప్రార్థించినప్పు డతఁడు తనయల్లుఁడనియు తన ముద్దులకూఁతురైన మాలతియొక్క ప్రియవల్లభుఁడనియు నాకు మాత్రమైన నెఱుఁగదు. ఆసమయముననే గణపతిదేవుని భార్యయు రాజయొక్క సమ్ముఖమునకువచ్చి, కామపాలునిఁ జంపుటచేత రాజశాసనమునుబట్టియే చావ వలసినవాఁడయి యున్నభీమవిక్రముని చంపుటచే తనకొడుకు దోషికాఁనేరఁడని పలుకుచు కరుణించి యాతనికి ప్రాణదానము చేయవలసినదని రాజును దీనవాక్యములతో ప్రార్థింపజొచ్చెను. రాజు వృద్ధాంగనల దీనాలాపములవలన లేశమును చలింపనివాఁడయి, నిష్పాక్షికబుద్ధితో సత్యమును పరిశీలించి మధుకరునకు కాశికాపురమునుండి వెడలిపోవునట్లు శిక్షవిధించెను.

ఈవార్త కొన్నిగడియల క్రిందటనే కోరిచేసుకొన్న భర్త నెప్పటికి నెడఁబాయవలసిన మాలతిచెవులకు శూలమువంటిదయ్యెను. ఈదుర్వార్త చెవిసోఁకినప్పుడు మొట్టమొదట మాలతి తనదాయా

దుని చంపినందునకయి భర్తమీఁద కోపమువహించి యాతనిని గోముఖవ్యాఘ్రము, పయోముఖవిషకుంభము, మధుకస్వరసర్పము తేనెపూసినకత్తి, కన్నమెత్తినశిల, మొదలయినపేరులతోఁ బిలువఁ జొచ్చెనుగాని యంతకంతకు ప్రేమము కోపము రూపుమాపఁగా తుట్టతుదకు మధుకరుఁడు భీమవిక్రముని చంపినందునకయి శోక బాష్పములు విడుచుట చాలించి భీమవిక్రమునిచే హృదయేశ్వరుఁడు హతుఁడుగాక బ్రతికినందునకయి యానందబాష్పములు విడువనారం భించెను. అటుతరువాత మరల నాచిన్నదాని కన్నులనుండి క్రొత్తగా కన్నీరు కాలువలుగట్ట నారంభించెను. ఇప్పు డాకన్నీటి ప్రవాహము తన ప్రాణవల్లభుఁడు దేశమునుండి వెడలఁగొట్టఁబడెనన్న దుఃఖము చేత వెలువడినది. దేశనిష్కాసితుఁడన్న పదమిప్పు డామె చెవులకు వేయిమంది భీమవిక్రముల చావుకన్నను ఘోరతరమయిన భయంకర మయ్యెను.

వీథిలో దొమ్మిజరిగినతరువాత మధుకరుఁడు తిన్నగా బసవ నారాధ్యునియింటికిఁబోయి యాతనిని శరణమొందియుండెను. అక్కడ నుండఁగానే యతనికి మొట్టమొదట రాజువిధించిన దండనవార్త తెలిసెను. అతనిదృష్టికి కప్పుడు దేశము వెడలనడఁచుటకంటె మరణ దండనము విధించినచో నెంతో మేలుగా నుండునట్లు కనఁబడెను. ఆతని మనస్సున కప్పుడు కాశికాపురమునువిడిచినచో తనకు ప్రపం చమే లేనట్టును మాలతియొక్క దృష్టిపథమును దాఁటినచో బ్రతుకే లేనట్టును తోఁచెను. అతనికి మాలతియున్నచోటనే స్వర్గమున్నట్టును మాలతిలేనిచోటనెల్ల నరకమును నరకబాధలునుదప్ప మఱియేమియు లేనట్టును కనఁబడఁజొచ్చెను. వేదాంతవేత్తయైన యాబసవనారాధ్యుఁ డాతనికి వైరాగ్యోదేశముచేసి దుఃఖోపశమనము చేయఁ జూచెను

గాని యున్మత్తునివలె మతిహీనుఁ డయియున్న యతఁ డావృద్ధునిబోధ వినక వెఱ్ఱివానివలె తల విరియఁబోసికొని తనసమాధికయి భూమి పొడవు కొలుచుచున్నాఁడో యనునట్లు నేలమీఁద బడి పొరలుచు విలపింపఁజొచ్చెను. ఇట్లు విశ్వమునుమఱచి శోకసముద్రమున మునిఁగి వివశుఁడయియున్న యీసమయమునందాతని పాలిటికి తెప్పవలె ప్రియురాలివద్దనుండి యొకసందేశమువచ్చి యతనికి కొంత తెలివివచ్చు నట్లు చేసెను. అతఁడాప్రకారముగా కొంచెము తెలివిగలవాఁడగుట చూచి యది సందుచేసికొని మెల్లఁగా బసవనారాధ్యుఁ డాతనికి మరల హితబోధచేయనారంభించెను. "ఓయీ! మధుకరా! నీవీ వఱకే భీమవిక్రముని జంపితివి. అది చాలక యిప్పుడు నీవాత్మహత్య చేసికొని యందుమూలమున మాలతిప్రాణములుకూడఁగొని యింకొకపాపమునుగూడఁ గట్టుకొనెదవా? అదియేమోకాని సామాన్యముగా మానవహృదయము ధైర్యమవలంబించి వజ్రమువలె దృఢముగా నుండవలసినకాలమునం దధైర్యపడి లక్కవలె కరఁగి పాఱుచున్నది. నీవిషయమున రాజుకూడ మిక్కిలి దయదలఁచినాఁడు. నరహత్యచేసినందునకయి మరణదండనము విధింపక నిన్ను రాజిప్పుడు దేశమునుండి వెడలనడఁచుటతో విడిచిపెట్టినాఁడు. భీమవిక్రముఁడు నిన్ను చంపుటకు మాఱుగా నీవే భీమవిక్రముని. జంపఁగలిగి బ్రతుకుగన్నావు. అంతేకాక మాలతి నీకుప్రియభార్యయగుటకూడ తటస్థించినది. ఇంతకంటెమేలు నీకు మఱియేమికావలెను? ఇట్టిమేలునువిడిచి యధైర్యపడి యల్పకారణమునుబట్టి చింతిల్లువాఁడు తప్పక దురంతము నొందును." అని ప్రోత్సాహవాక్యములు పలికి బసవనారాధ్యుఁడు మధుకరునిమనస్సును నూలుకొలిపి, అతఁడు కొంతశాంతచిత్తుఁ డయినపిమ్మట "నీవీరాత్రి రహస్యముగాపోయి మాలతియొద్ద శెలవు

పుచ్చుకొని యుజ్జయినికిఁబోయి కొంతకాలమచ్చటనుండుము. తరు వాత నేను యుక్తసమయముచూచి మీవివాహవార్త వెల్లడిచేసెదను. తన్కాలమున నుభయకుటుంబములవారును పూర్వవైరమును మఱచి సమాధానపడి ముందుసుఖముగా బ్రతుకవచ్చును. అటుపిమ్మట రాజుతో నీశుభవార్త తెలిపి వేడుకొని రాజును నిన్ను క్షమించున ట్లొప్పింప వచ్చును. ఇప్పుడు నీ వెంతదుఃఖముతో దేశమును విడిచి వెడలవలసినవాఁడ వగుచున్నావో యప్పుడు నీవంతకు పదిరెట్లు సంతోషముతో మరల దేశమునకు రావచ్చును'' అని హితబోధ చేసెను. అతఁడుచెప్పిన యాలోచన బాగున్నదనియొప్పుకొని మధు కరుఁడు తానప్పుడు మాలతియొద్దకుఁ బోయి యారాత్రియామెతోఁ గడపి తెల్లవాఱుజామున లేచి యొంటిగా నుజ్జయినీనగరమునకుఁ బోయెదనని చెప్పి యావృద్ధునియొద్ద సెలవుపుచ్చుకొని ప్రయాణ మయ్యెను. ఈపురములోనివార్తల నెప్పటివప్పుడు వ్రాసి యుజ్జయినీ నగరమునకుఁ బంపుచుండెదనని బసవనారాధ్యుఁ డాతనికి వాగ్దానము చేసెను.

తాను వెనుకటిరాత్రి పొంచుండి మాలతిపలికిన యనురాగ వాక్యములు విన్నతోఁటలోనుండి చీఁకటిపడినతరువాత రహస్య ముగాఁ బోయి యెవ్వరు నెరుఁగకుండ మాలతినొక్క గదిలోఁ బ్రవేశించి మధుకరుఁడు నాఁటి రేయియంతయు ప్రియురాలితో హాయిగాఁగడపెను. ఆరాత్రి వారి కపారసంతోషదాయకమయి మహోత్సాహప్రదమయి యుండెను. అయినను వారికాప్రమోదము తడవునిలిచినది కాదు. శీఘ్రముగానే యొండొరుల నెడఁబాయవలెనన్న చింతయు గతదినమున జరగిన దుఃఖకథయు వారికప్పుడుస్మరణకువచ్చి యూకామునకే కాముకు లొండొరుల సమ్ముఖమునం దనుభవించుచున్న

నాఁటిరాత్రి యుల్లాసమున కంతకును నడుమ భంగముకలిగించెను. వారికంటికి నాఁడు ప్రభాత సమయ మతివేగముగా వచ్చినట్లు కానఁబడెను. మాలతి ప్రభాతసమయమునందలి కోకిలరుతము వినఁబడి నప్పుడామె తానర్ధరాత్రమునందు కూసెడు చకోరపక్షియొక్క కూఁతను విని భ్రమపడితినని భావించుకొనెను. కాని యామెభ్రమ యిప్పుడే నివారణమయినది. అప్పుడు కూసినది కోయిలయే యని తెలిసికొని దాని మధురరుతము నామె తన చెవులకు వెగటైన కటు స్వరమునుగా గ్రహించి రోఁతపడఁజొచ్చెను. అంతట తూర్పునుండి ప్రభాతరేఖలు బయలువెడలి దంపతులెడఁబాయవలసిన సమయ మాసన్నమయినదని వారికి విస్పష్టముగాఁ జెప్పెను. ఉజ్జయినీ నగరము నుండి తాను ప్రతిదినమును ప్రతినిమిషమును క్షేమలేఖలు పంపు చుండెదనని చెప్పి సమాధానపఱిచి యతఁడు దుర్భరచింతతో ప్రియు రాలివద్ద సెలవుగైకొని తడఁబడు పాదములతో బయలువెడలెను. మధుకరుఁడు ప్రియురాలియొక్క మేడమీఁది గదియొక్క గవాక్ష ములోనుండి క్రిందికిదిగి తోఁటలో నిలువబడినప్పుడు శోకవ్యాకులితయై యున్న యామెదృష్టి కతఁడు ప్రాణములు లేనివానివలె కనఁబడెను. క్రిందినుండి పయికి జూచినప్పు డతనిదృష్టికామెయు శవప్రాయు రాలుగ కనఁబడెను. అందుచేత నాతనికామెనువిడిచి సాగుటకు కాళ్ళాడకపోయినను, తెల్లవాఱిన తరువాతఁ దాను కాశికాపుర వీథులలోఁ గనఁబడినపక్షమున ప్రాణములు కోలుపోవలసినవాఁడనని యెఱిఁగినవాఁడగుటచేత మధుకరుఁడు తన మనస్సును వెనుకనే దిగ విడిచి దేహమును వేగిరపాటుతో ముందుకు గెంటుకొని పోవలసిన వాఁడయ్యెను.

మందభాగ్యులయిన యాదంపతులయొక్క కష్టకథకిదియే

మునుపే ప్రతాపరుద్రుఁడు తనకూఁతు నిచ్చి వివాహముచేయుట
కై యొకవరుని నేర్పాటుచేసెను. ఇప్పుడు క్రొత్తగాఁ దెచ్చినయల్లుఁడు
సుగుణసంపత్తిగలవాఁడును తరుణవయస్కుఁడును యున్న శంకరవర్మ;
మాలతిముందుగా నతనికరుని జూచియుండెనిపక్షమున, ఈనూతన
వరుఁడామెదృష్టి కెంతమాత్రము ననష్టుఁడుగా కనఁబడఁడు. అతఁడు
స్వప్నావస్థయందును మాలతి కావలెకే వివాహమగునని యనుకో
లేదు.

తనకు వివాహసన్నాహము చేయుచున్నారని తండ్రి చెప్పఁ
గానే మాలతి యేమిచేయుటకును తోఁచనిదయి కొంతసేపు నివ్వెఱ
పడి యూరకుండి తరువాత తెలివి తెచ్చుకొని తనకింకను స్వాతం
త్రిముగా భర్తతో కాపురముచేయుటకు తగినంత వయస్సు రాలే
దనియు, భీమవిక్రముఁడు మృతినొంది యెంతో కాలముకానందున
తానాదుఃఖమువలన భర్తతో సుఖమనుభవింపఁ దగినంత సంతోష
స్థితిలో లేననియు, భీమవిక్రముని సాంవత్సరిక కర్మలైనను ముగియక
మునుపే యింటవివాహోత్సవము జరిగినయెడల లోకులు నిందింతు
రనియు నానాకారణములను కల్పించి వివాహము తప్పించుకోఁ
జూచెనుగాని తనకావలెకే పరిణయమైనదన్న నిజమైన కారణమును
మాత్రము చెప్పినది కాదు. ఆమె యెన్ని యాక్షేపములు చెప్పినను
వినక పెడచెవిని బెట్టి "నిన్ను బుధవారమునాఁడు శంకరవర్మకిచ్చి
వివాహము చేయక మానను. నీవు పెండ్లికి సంసిద్ధురాలవయి
యుండుము" అని ప్రతాపరుద్రుఁడు కఠినమైన శాసనమిచ్చెను.
అతఁడట్లు కూఁతును నిర్బంధపెట్టుట ధనవంతుఁడును మూఢుఁడునయ్యా
వంశజుఁడును గుణవంతుఁడును నగువరునకు ద్వారకనపల్లెకీ ... కారణము

లనుబట్టి యాతనిని నిరాకరించినపక్షమున మరల నీయువంటి సంబంధము మఱియొకటి దొరకక దన్నుసేయుటచేనే కాని వేఱుకారణము చేతఁగాదు.

ఇట్టువంటి విషమదశ సంప్రాప్తమయినప్పు డామె యొక్క తెయు రహస్యముగా నాపద్బంధుఁడైన బసవనారాధ్యుని యింటికిఁ బోయి యాతనిని శరణుచొచ్చెను. అతఁ డప్పు డాచిన్నదానిని జూచి సాహసికకార్య మేదియైనఁ జెప్పినఁ జేసెదవాయని యడుగఁగా, తన భర్తప్రాణములతో నుండఁగా మఱియొకనివరియించుటకంటెఁ జీవముతో సమాధిలోనికిఁ బోవుచున్నను పోయెదనని యామె యుత్తర మిచ్చెను. అంతట నతఁ డామెనుజూచి "యిప్పుడు నీవు తిన్నగా మీయింటికిఁ బోయి సంతోషముతో నున్నట్టు కనఁబడి నీతండ్రికోరినప్రకారముగా శంకరవర్మను వివాహమాడుట కంగీకరింపుము. రేపటిరాత్రి వివాహ మనఁగా నీవీబుడ్డిలోని ద్రావకమును త్రాగినపక్షమున, మఱునాఁటి సాయంకాలములోపల నీవు ప్రాణములు లేనిదానివలె పడిపోదువు. అప్పుడు నీదేహమంతయు చల్లపడి కలువకాడవలె నగును. అంతట నీవారందఱును నీవు మృతినొందినట్లు భావించి నిన్ను ప్రేతభూమికిఁ గొనిపోయి మీకుటుంబమునిమిత్త మేర్పడియున్న సమాధిలో నిన్నుంచి దేశాచారప్రకారముగా మూఁడుదినములవఱకును నిన్ను పూడ్చక యట్టెయుంచుదురు. మూర్ఛపోయిన మఱునాఁటిరాత్రి యౌషధపుసత్త్వము తప్పిపోఁగా మూర్ఛ తేరి నిద్రపోయి మేల్కొన్న దానివలె నీవు మరల కూర్చుందువు. ఈలోపల నేను నీభర్త కుండిననగరమున కుత్తరము వ్రాసి యతఁ డారాత్రి వచ్చి నిన్ను వెంటబెట్టుకొని పోవునట్లు చేసెదను" అని మందుబుడ్డి చేతికిచ్చెను. మధుకరుని[redacted]ల యనురాగాతిశయమును చేతను శంకరవర్మను

చెట్టపట్టవలసివచ్చు నన్న భయముచేతను మాలతి యట్టి తెంపరిపని కొప్పుకొని, అతఁడు చెప్పినట్లు చేసెదనని మందుబుడ్డి చేతఁబట్టుకొని తిన్నగా నింటికి నడిచెను.

ఇంటికిఁ బోయిన తరువాత వరణము నిమిత్తము శంకరవర్మ రాఁగా మాలతి లోపలలేనిదయ నభినయించుచు తానాతనికి వశువు నయ్యెదనని చెప్పెను. ఈవార్త చెవినిబడఁగానే ప్రతాపరుద్రుఁడును భార్యయు సంతోషపరవశులయిరి. అప్పుడు వృద్ధుఁ డయినయాప్రతాపరుద్రుఁడు తనకు బాల్యము మరలవచ్చిన ట్లుల్లాసముపొంది, తన యాజ్ఞనుల్లంఘించుటవలన కొమార్తెమీఁదవచ్చిన కోపమునంతను మఱచి విధేయురా లయినముద్దులకూఁతును ప్రేమతో గ్రుచ్చి కౌఁగిలించుకొనెను. తల్లిదండ్రులు సమీపించుచున్న వివాహమునకయి సమస్తసన్నాహములను జేయఁజొచ్చిరి. ఇంట నెక్కడఁజూచినను సందడిగానుండెను. వివాహమహోత్సవమును మహావైభవముతోఁ జేయుటకయి యెంతసొమ్మయినను వ్యయపెట్టుటకు నిశ్చయించుకొని కాశికాపురమునం దట్టిమహోత్సవ మెప్పుడు జరగలేదని జనులకు తోఁచునట్లు చేయతలపెట్టిరి.

బసవనారాధ్యుఁ డాజ్ఞాపించినట్లు మంగళవారము రాత్రినే మాలతి యామత్తుమందు త్రాగెను. త్రాగుటకు బుడ్డిని చేతఁబట్టుకొన్నప్పుడామెమనస్సులో ననేకవిధములైనతలఁపులు పుట్ట నారంభించెను. తన్ను మధుకరునికి వివాహముచేసినతప్పు బయలఁబడకుండుటకయి బసవనారాధ్యుఁడు నిజముగా విషమునే పెట్టెనేమోయనియు, పాపభీతిగలవాఁ డగుటచేత నతఁ డట్టిపని చేసియుండఁడనియు, మధుకరుఁడు తననిమిత్తమై రాకమునుపే తనకు తెలివివచ్చునేమోయనియు పరిపరిలాగులనాలోచించి యావఱకుతాను విన్నదయ్యాలకథ లన్నియు

స్మరణకురాఁగా భయపడియు మరల కొంత ధైర్యము తెచ్చుకొని మధుకరునిపైఁగల యనురాగముచేతను శంకరవర్మమీఁదఁగల విరాగము చేతను తుదకు సాహసముచేసి యామత్తుమందు మ్రింగి మూర్ఛపోయెను.

మఱునాఁడు శంకరవర్మ వివాహమునిమిత్తమువాద్యములతో తరలివచ్చి లోపలికిఁ బోవునప్పటికి లోపల ప్రాణములతో నున్న భార్యకు మాఱుఁగా ప్రాణములులేని శవము కంటఁబడెను. ఇంట నెక్కడఁజూచినను ఏడుపులును పెడబొబ్బలును మిన్నంటుచుండెను. త్రిలోకసుందరిని వివాహమయి యామెతో నెంతో చిరసౌఖ్యమనుభవింపవలె నని కొండంతయాశ పెట్టుకొనివచ్చిన తనకాంత పెండ్లికి ముందే లోకాంతరగతురా లగుటవలన శంకరవర్మకుఁ గలిగినసంతాపమునకు మేరలేదు. అయినను వార్ధకదశలో తమకెంతో సంతోషదాయకురాలగునని యెంచి తమకు పుత్రికతోడిదే లోకమనియుండిన యేకపుత్రిక మంచివరుని చేపట్టి సుఖపడునని యెదురుచూచుచున్న సమయమునం దాకస్మికముగా తమ్మువిడిచి పరలోకగతురాలగుట చేత వృద్ధులయిన తల్లిదండ్రులకుఁ గలిగిన దుఃఖమునుజూచినప్పు డాతని దుఃఖము దానిలోషోడశాంశమయినను నుండునని చెప్పవలనుపడదు. అప్పుడు కౌమారిత పెండ్లినిమిత్తమయి సమకూర్చిన యమూల్యపదార్థములన్నియు శ్రాద్ధమునిమిత్త ముపయోగింపవలసినగతి పట్టెను. క్రూరమయిన మృత్యుదేవతయొక్క పనిచేత నిమిషకాలములో వివాహమంత్రములు శ్రాద్ధమంత్రములుగాను, సంతోషవాదములు రోదననాదములుగాను, పెండ్లివిందులు శ్రాద్ధభోజనములుగాను మాఱిపోయెను. పీనుఁగింటనుండఁగా తడవుచూచుట దుస్సహముగా నున్నదున బంధువులప్పుడే శవమును గొనిపోయి పూడ్చుటకేర్పాటు

చేసి ఖననము నిమిత్తమయి మాలతిని కుటుంబసమాధు లున్నస్థలము నకుఁ దీసికొనిపోయిరి.

అశుభవార్తలు సాధారణముగా శుభవార్తలకంటె శీఘ్రముగా దేశములవెంట పరుగెత్తునుగనుక, బసవనారాధ్యుఁడీయపరకర్మలును చావును కపటనాటకమనియు శీఘ్రముగావచ్చి మూర్ఛలోమునిఁగి గతప్రాణయట్లు సమాధిలోపడియున్న హృదయేశ్వరిని గొనిపోవలసిన దనియు లేఖవ్రాసిపంపినమనుష్యుఁ డుజ్జయినీనగరము చేరకమునుపే మధుకరుఁ డామెమరణవార్తను వినెను. ఈవార్తయిఁక క్షణమునకు వచ్చుననఁగా నతఁ డొకస్వప్నమునుగని లేచికొంతయుత్సాహవంతుఁ డయ్యెను. ఆకలలో నతఁడు తాను మృతుఁడయినట్లును, అప్పుడు తన ప్రాణవల్లభ దాపునకువచ్చి మరణావస్థలోనున్న తన్నుఁజూచి మీఁద చేయివేయఁగా పోయిన ప్రాణములు మరలవచ్చి తాను లేచికూర్చు న్నట్లును, తరువాత తాను చక్రవర్తియైనట్లును, చూచెను. ఈకల గనిలేచి సంతోషించుచుండఁగా నింతలో కాశికాపురమునుండి వచ్చిన మనుష్యుఁడొకఁడు కనఁబడి, అతఁడేమో తనభార్యనుగూర్చిశుభవార్త చెప్పునన్నసంతోషముతోచేరవచ్చినమధుకరునితోపిడుగువంటిమాలతి మరణవార్తనుజెప్పెను. ఆదుర్వార్తనువినికొంతసేపతఁడు దుఃఖవివశుఁ డయియుండి తెప్పిరిలి,స్వప్నములోవచ్చిమృతుడయినతన్నుమాలతిబ్రతి కించినట్లుగా తానామెను బ్రతికింపలేనిదురవస్థలో నున్నందునకయి విచారపడి, తత్క్షణమే బయలుదేఱిపోయి పాఁతిపెట్టకమునుపే సమా ధిలో నున్నభార్యముఖ మొక్కసారి యారాత్రియే చూడవలెనని నిశ్చయించుకొని గుఱ్ఱమును కట్టించి యప్పుడె కాశికాపురమునకు ప్రయాణమయ్యెను. తొందరులై యున్నమనుష్యులహృదయములలో దురాలోచనలు శీఘ్రముగాప్రవేశించుటస్వభావమయినందునబయలు

దేఱునప్పు డతని కాకస్మికముగా తనభార్యముద్దుమొగమునొక్కసారి చూచి కృతార్థతగన్న తరువాతనిరంతరదుఃఖభాజనమైన తనశరీరము ను త్యజించి దుఃఖవిముక్తి పొందవలె నన్నబుద్ధి పుట్టెను. అందుచేత నాతఁడాత్మహత్యచేసికోవలెనని నిశ్చయించుకొని త్రోవలోనున్న యొక వైద్యునింటికిఁబోయి తనకు ప్రాణాపాయకరమైన మంచివిషము కావలెనని యడిగెను. అక్కడి రాజశాసనముచుబట్టి యాదేశము నందు వైద్యుఁడు కానివాని కెవ్వానికైనను విషవిక్రయము చేసినపక్ష మున విషము విక్రయించినవాఁడు మరణశిక్షకు పాత్రుఁడగును. కాఁ బట్టి యతఁడు విషమునిమిత్త మడిగినప్పు డావైద్యుఁడు మొట్టమొదట విష మమ్ముటకు కొంత సంశయించెనుగాని తరువాత మధుకరుఁడు మంచివెల యిచ్చెదనని రెండు బంగారుకాసులు చేతిలోఁబెట్టగానే యాసంశయములనన్నిటిని దూరముగాఁబెట్టి బీదవాఁడగుటచేత ధనా శను మరలించుకోలేక "యీవిషము మ్రింగినపక్షమున నిరువది మందికిఁగలబల మున్నయేనుగువంటివాఁడును క్షణకాలములో పీనుఁ గగును" అని చెప్పి యాకాసులుపుచ్చుకొని యొకయమోఘ విష మును రహస్యముగా నతని కమ్మెను.

ఈవిషమును చేతఁబట్టుకొని తన ప్రియురాలియొక్క ముఖ సందర్శనముచేత కన్నులను తృప్తిపఱిచినపిమ్మట విషము త్రాగి ప్రాణేశ్వరియొక్క ప్రక్కనేపడి ప్రాణములువిడిచి యేకసమాధిలోనే దీర్ఘశయనము నొందవలె నన్నకోరికతో నతఁడు గుఱ్ఱమెక్కి వాయు వేగముతో కాశికాపురమునకు యాత్రవెడలెను. అతఁ డర్ధరాత్రికి కాశీపట్టణముచేరి తిన్నగా రుద్రభూమికిఁ బోయి యాసమీపమునందు రుద్రవరపువారికుటుంబములో మృత్యు లయ్యెడువారిని పూడ్చెడు సమాధులమధ్యమునఁ బ్రవేశించెను. అట్లు ప్రవేశించి యతఁడు దీప

మొకటి వెలిఁగించుకొని గునపమొకటి చేతఁబట్టుకొని క్రొత్తగా కట్టి యున్న సమాధిపయిని వేసియున్న రాతిని కదలింపఁబోవుచుండఁగా, "గణపవరపువారివంశమునఁ బుట్టిన యోరి దుష్టాత్ముఁడా! నింద్య మయిన యిటువంటి దుష్కార్యమును జేయకుము" అని యొకధ్వని వినఁబడెను. అప్పు డామాట లన్నవాఁడు తనకు భార్యగా నుద్దేశింపఁ బడిన మాలతియొక్కసమాధియొద్దకుఁ బోయి దుఃఖపడి యామెకు పుష్పములర్పింపవలె నన్నబుద్ధితో నర్ధరాత్రమునం దక్కడకువచ్చిన శంకరవర్మ. అతఁడు మధుకరుఁ డప్పుడక్కడ కేలవచ్చెనో యెంత మాత్రము నెఱుఁగఁడు; కాని యతఁడు గణపవరపువారి వంశములోఁ బుట్టినవాఁడని మాత్రమెఱిఁగినవాఁడయి యాకుటుంబములోనివా రందఱును రుద్రవరపువారి కుటుంబమునకు గర్భశత్రువులగుటతలపోసి నడిరేయి యాకుటుంబమువారి సమాధుల కేదోయవమానకరమైన దుష్కార్యమును జేయుటకయి యతఁ డక్కడకు వచ్చెనని యూహ చేసెను. అందుచేతనే శంకరవర్మ మహాకోపముతో "అట్టి దుష్కార్యమును జేయవలదు" అని మధుకరుని నదలించి పలికెను. అంతే కాక రాజశాసనమునుబట్టి కాశీకాపురములో కనఁబడినపక్షమున నతఁడు మరణదండనకు లోఁబడవలసినవాఁడని యెఱిఁగియున్నందున శంకరవర్మ యాతనిబట్టుకొని రాజభటుల కొప్పగింపవలయుననియు మనస్సులో నూహించెను. అప్పుడు మధుకరుఁడు తన్నువిడిచితొలఁగు మని శంకరవర్మకు బోధించి, అక్కడనే పూడ్చిపెట్టఁబడియున్న భీమ విక్రముని సమాధినిజూపి యాతనికి సంభవించినగతిని స్మరణకుఁదెచ్చి, తనకుకోపము తెప్పించి మఱియొకహత్యనుగూడఁ జేయునట్లుచేసినూతన పాతకము కట్టవలదని యెచ్చరించెను. శంకరవర్మ యాయెచ్చరింతను లక్ష్యముచేయక యతనిమీఁదబడి యతనిని పట్టుకొనఁబోఁగా, మధుఁ

కరుఁడు లోఁబడక యెదిరించినందున వారిద్దఱికిని ఘోరయుద్ధమారంభ మయ్యెను. ఆయుద్ధములో మధుకరుని చేతిఖడ్గప్రహారముచేత శంకర వర్మ శిరస్సు తెగి నేలమీఁదఁ బడెను. అప్పుడు మధుకరుఁడు తాను చంపినదెవ్వనినో చూడవలెనని దీపముచేరువకుఁ దెచ్చిచూచి యతఁడు శంకరవర్మయగుట కనిపెట్టి, అతఁడే మాలతిని నాఁడు వివాహమాడఁ దలఁచుకొన్న నూతనవరుఁ డని త్రోవలో విన్నవాఁడగుటచేతఁ దన వలెనే యభాగ్యుఁడయిన యాతనినిజూచి జాలిపడినవాఁడయి, దాపు నకుఁబోయి యతనిచేయి తనచేతఁ బట్టుకొని మరణానంతరమున నయిన నీకు మాలతితోడి పొత్తుగలిగించి నిన్ను ధన్యుని జేసెదనని పలుకుచు మాలతి సమాధిమీఁదిరాతిని పయి కెత్తెను. అతఁ డారాయియెత్తి దీపముల వెలుతురున సమాధిలో లొంగిచూచు నప్పటికి దృష్టిని మిఱుమిట్లు గొలుపుచు మరణదశలో సహి తము నైజతేజమును విడువక నిరుపమానమైన స్వభావసౌందర్య ముతో మృత్యుదేవత యామెరూపమునుజూచి మోహించి స్థిరముగా తనయొద్ద నుంచుకొనుటకయి తెచ్చి వద్దబెట్టుకొన్న దేమోయన్న తలఁపును గలిగించుచు మాలతియందు తొలకరిమెఱుపువలె తళుక్కు మనెను. అప్పుడామె మత్తుమందు త్రాగుటకుముందు తానెట్టి యస మానశోభనుగలిగి యుండెనో యట్టి శోభనే కలదయి గాఢనిద్ర పొందుచున్నదానివలె కలకలలాడుచున్న నవ్వుమొగముతో సమాధి లోఁ బడియుండెను. ఆసమీపముననే క్రొత్తగాఁ గట్టఁబడియున్న భీమవిక్రమునిసమాధిని జూచి కన్నులనీరు పెట్టుకొని, మాలతిమీఁదఁ గల ప్రేమాతిశయము చేత నాతనిని 'బావా!, యనిపిలిచి 'ఇప్పుడు నీశత్రువునుగూడ కడతేర్చి నీకు నుహోపకారముచేసెదను' అని యాశవముతోఁబలికెను. అట్లుపలికి తనప్రియురాలి మొగమువంకఁ

జూచి యామె చెక్కులు పలుమారు ముద్దుపెట్టుకొని యాలోక మునువిడిచి తన్నుఁ జేరుట కామెను సెలవు వేఁడుకొని మధుకరుఁడు తాను వచ్చునప్పుడు కొనితెచ్చుకొన్న విషమునుత్రాగి తనప్రియు రాలి ప్రక్కను పరుండి యప్పుడే ప్రాణమునువిడిచెను. ఇతఁడు త్రాగినవిషము మాలతి త్రాగినదానివలె మూర్ఛపుచ్చునదిగాక నిజముగా ప్రాణములు తీయునదిగానేయుండెను. అప్పటికి మాలతి త్రాగిన విషముయొక్క పటుత్వము తగ్గిపోయి యామెకు తెలివి రావలసిన సమయముసమీపించుచుండెను. బసవనారాధ్యుఁడేర్పఱిచిన ప్రకారముగా సర్వమును నిర్విఘ్నముగా జరగినయెడల నిఁక మాలతి మేలుకొని సమాధినుండి లేచి యింకను దనప్రాణవల్లభుఁడురాక జాగు చేయుచున్నాఁడని పరితపించుచుండుటకో పెట్టినమితికి ముందుగానే వచ్చినాఁడని సంతోషించుచుండుటకో సమయ మాసన్నము కావలసి యుండెను.

ఇంతలో మాలతి మరణతుల్యమైన మూర్ఛనుండి తేరునని బసవనారాధ్యుఁ డేర్పఱచినకాలము వచ్చెను. ఈలోపలనే యతఁడు తాను మధుకరుని నిమిత్తమువ్రాసి యుజ్జయినీనగరమునకుఁ బంపిన యుత్తరము వార్తాహరుఁడు మార్గములోఁ జేసినయాలస్యముచేత మధుకరుని కందలేదని తెలిసికొని చేత నొకదీపమును గడ్డపాఱయుఁ బట్టుకొని మాలతిని సమాధినిర్బంధమునుండి విముక్తిరాలిని జేయవలె నన్న యుద్దేశముతో నొంటిగా నిశీథవేళ తానే యారుద్రభూమికి వచ్చెను. తానువచ్చునప్పటికే మాలతిసమాధివద్ద నొకదీపము వెలుఁగుచుండుట కాశ్చర్యపడి యతఁడు మెల్లమెల్లగా చేరువకునడిచి త్రోవలో ముందుగా కత్తులను నెత్తురుమడుగులను మఱికొంతదూరమున సమాధిప్రక్కను మధుకరునియొక్కయు శంకరవర్మయొక్కయు శవములను జూచి యత్యద్భుతపడఁ జొచ్చెను.

ఈమరణము లెట్లు సంభవించినవో యూహించి యతఁడు తెలిసికోకమునుపే మాలతి తన మూర్ఛనుండి తేరి, తన సమీపమం దున్న బసవనారాధ్యుని జూచి తా నున్నస్థలమునకు తా నక్కడకు వచ్చుటకుఁగల కారణమును తెలిసికొని మధుకరుఁడెక్కడ నున్నాఁ డని యడిగెను. ఈమాటలడుగుచుండఁగానే వెలుపల నేదో జనధ్వని వినఁబడినందున మనుష్యప్రయత్నమునకు సాధ్యముకాని యొక మహా శక్తి నడుమ తమ మనోరథములనెల్ల విఫలముచేసినదని పలు కుచు బసవనారాధ్యుఁడామెను మృతులకు వాసయోగ్య మయిన యాసమాధిలోనుండి శీఘ్రముగా వెడలిరమ్మని చెప్పి పరులెవ్వరో సమీపించుచున్నా రని భయపడి యక్కడనుండి పాఱిపోయెను. అప్పుడు మాలతి తన ప్రాణవల్లభునిచేతిలో నేదో మందుబుడ్డి యుంచుటచూచి యతఁ డందులోనివిషము త్రాగి మృతినొందె నని గ్రహించి, ఆబుడ్డిలో విషము మిగిలియున్నచో దానినిత్రాగి ప్రాణ త్యాగము చేసికోనెంచివిఫలమనోరథురాలయి, చచ్చిపడియున్న మధు కరునియొక్క చెక్కులుచుంబించి యింతలో జనకలకలము చేరువను వినరాఁగా భయాకులయయి తొట్రుపాటుతో ముందుఁజూచి యాతని సమీపమునఁబడియున్న కత్తితీసి దానితోఁ బొడుచుకొని తన ప్రాణే శ్వరుఁ డయినమధుకరునిపార్శ్వమునఁ బడి ప్రాణములు విడిచెను.

అంతట కావలివా రక్కడకువచ్చిరి. శంకరవర్మయొక్కసేవకుఁ డొక్కఁడు తన యజమానుఁడును మధుకరుఁడు పోట్లాడుచుండఁగాఁ జూచి పరుగెత్తుకొనిపోయి గ్రామమునఁబడి యూయిరువురును నఱుకు లాడుచున్నారని కేకలు వేసెను. ఆ కేకలువిని పురజనులు గుంపులు గుంపులుగా 'శంకరవర్మ!' 'మధుకరుఁడు!' 'మాలతి!' అని యఱచుచు వీథులవెంబడిఁ బరుగెత్తఁజొచ్చిరి. ఆయఱపులు వినిలేచి యాకల కలమునకుఁ గారణమేమో పూర్ణముగా తెలిసికోలేక తొందరపడి

ప్రతాపరుద్రుఁడును గణపతిదేవుఁడును వీథిలోనికిఁ బరుగెత్తుకొనివచ్చి తమముందు భయకారణమేమో విచారింపవలెనని జనుల నడుగుచు నడుచుచున్న రాజుతోఁ గలిసికొని యాస్థలమునకు బయలుదేఱిరి. భయముచేత వడఁకుచు బిట్టార్పులు పుచ్చుచు, రోదనముచేయుచు సందేహాస్పదముగా రుద్రభూమినుండి పరుగెత్తుకొనివచ్చుచున్న బసవనారాధ్యునిఁజూచి కావలివారు పట్టుకొనిరి. అప్పుడు జనులు మూఁకలు మూఁకలుగా వచ్చి రుద్రవరపువారి సమాధులచుట్టును మూఁగిరి. అంతట రాజును వారియొద్దకు వచ్చి బసవనారాధ్యునిజూచి యక్కడ నడచినయావింతసంగతులనుగూర్చి యతనికేమి తెలియునో సత్యము చెప్పవలసినదని యాజ్ఞాపించెను.

అప్పుడు వృద్ధులయిన గణపతిదేవునియొక్కయు ప్రతాపరుద్రునియొక్కయు సమక్షమందు బసవనారాధ్యుఁడు వారికుమారుఁడును కుమారికయు నొండొరులను కామించినవిధమును, వారి వివాహమువలన చిరకాలమునుండి యాగొప్ప కుటుంబములకు రెంటికిని పడిన కలహమడఁగిపోయి సుఖస్థితి కలుగు నన్నయాలోచనతోఁ దా నాబాలదంపతులవివాహకార్యములో తోడుపడుటయు, అక్కడ విగతప్రాణులయి పడియున్న మాలతియు మధుకరుఁడును భార్యాభర్తలగుటయు, వారివివాహవార్తను ప్రసిద్ధపఱుచుటకు తనకు తగిన యవకాశము చిక్కకమునుపే మాలతికి మఱియొకభర్తను గూర్చుటకు ప్రయత్నము జరిగినందున తానేమిచేయుటకు తోఁచనిదయి యన్యపురుష పరిగ్రహమును తప్పించుకొనుటకయి తన యాలోచనప్రకారముగా మాలతి మత్తుమందు త్రాగుటయు, మూర్ఛితురాలయియున్న యాచిన్నదానిని జూచి మృతురాలయ్యెనని యందఱును భ్రాంతిగొనియుండఁగా శీఘ్రముగావచ్చి సమాధిలో నున్న యామెను మూర్ఛ తేఱినపిమ్మట రాత్రివేళవచ్చి వెంటఁబెట్టుకొని

పోమ్మని తాను మధుకరునికి వ్రాయుటయు, ఆయుత్తరమును గొని పోయినవానిలోపమువలన దైవికముగా తనలేఖ యతనికిఁ జేరక పోవుటయు, తనకుఁ దెలిసినది సర్వమును దెలిపి, అటుతరువాత నేమి జరిగినదో తనకు తెలియదనియు, తానామెను సమాధిలోనుండి లేవ దీసి రక్షింపవలెనని యక్కడకు వచ్చునప్పటికి మధుకరుఁడును శంకర వర్మయు నక్కడఁ జచ్చిపడియుండిరనియుఁ చెప్పెను. అటుతరువాత జరిగిన కథయంతయు తనయజమానుని వెంట వచ్చి యాతనికిని మధు కరునికి పోరాటము జరుగుచుండగాఁ జూచిపోయిన శంకరవర్మపరి చారకుఁడును, ఉజ్జయినీనగరమునుండి మధుకరునితోడఁ గూడవచ్చిన యాతని పరిచరుఁడునుజెప్పిరి. అప్పుడు మధుకరుని భృత్యుఁడు తాను మృతుఁడయినపక్షమున తండ్రి కియ్యవలసినదని యజమానుఁడు తన చేతికిచ్చిన యుత్తరమునుదెచ్చి గణపతిదేవునిచేతి కిచ్చెను. అతఁ డాయుత్తరమును బుచ్చుకొని విప్పిచదువఁగా నందుబసవనారాధ్యుఁడు చెప్పినప్రకారముగా మధుకరుఁడు తాను మాలతిని వివాహమాడిన వృత్తాంతమును, తల్లిదండ్రులయనుమతి లేకుండ తాను పెండ్లిచేసి కొన్న యపరాధమును క్షమింపవేఁడుచు వ్రాసిన దీనవాక్యములును, తాను విషపానము చేసి మాలతియొక్కసమాధివద్దఁ బడి చావవలె నన్న నిశ్చయముతో వైద్యునివద్ద విషముకొన్న కథయు ఉండెను. దానివలన బసవనారాధ్యుఁడాహత్యలలో సంబంధములేని నిరపరాధి యగుట స్పష్టపడెను. మంచియుద్దేశముతోఁ బ్రయోగింపఁబడిన యాతని యుపాయమువలన నంతమందికి ప్రాణోపద్రవము కలిగినను, బసవనారాధ్యుఁడు వారిమేలును గోరియే యాపనులు చేసినవాఁ డగుటచేత రాజాతని మన్నించి విడిచిపెట్టెను.

అంతట రాజామునలిప్రభువులవంకఁదిరిగి పసికిమాలినవైర మును వహించి యిట్టియనర్థమును దెచ్చినందునకయి వారిని దూషించి "ఓప్రతాపరుద్రా! ఓగణపతిదేవా! మృగప్రాయముగా

ప్రవర్తించిన దోషమునకయి యీశ్వరుఁడు మీకెట్టిశిక్ష కలుగఁజేసి నాఁడో చూచితిరిగదా! మీకడుపునఁబుట్టిన బిడ్డలకుఁ గలిగిన యన్యోన్యానురాగమునే కారణముచేసి మీవెనుకటిపశువర్తనకు శిక్షగా దేవుఁడు మీకు కలకాలము నుండెడుమనోవ్యధను గలిగించినాఁడు. ఇఁకనైనను మీరు మీవెనుకటిశత్రుత్వమును మఱచి మిత్రభావమును వహించి మీరు సుఖపడి మీపొత్తువలన మీసంతతివారిని గూడసుఖపెట్టుఁడు'' అని మందలించెను. అప్పుడావృద్ధులు రాజసన్నిధియందే యొండొరులను కౌఁగిలించుకొని, తమపూర్వవైరమును కూడ తమబిడ్డల సమాధిలోనే పూడ్చివేసెదమని చెప్పి సంధిచేసికొని తమబిడ్డలు కలిపి పోయిన బాంధవ్యమును దృఢపఱచుకొని యిఁక ముందెప్పుడును పోరాటము లేక దృఢసఖ్యముతో నొండొరులయింటికి వచ్చుచుఁబోవుచు భోజనప్రతిభోజనములు చేయుచు నేకకుటుంబములోనివారివలెఁ గలిసిమెలసి సుఖజీవనము చేయునట్లు ప్రమాణములు చేసికొనిరి. అటుపిమ్మట గణపతిదేవుఁడు కోడలియొక్క గుణసంపదను రూపసంపదను దలఁచుకొని దుఃఖించి, ఆమె సమాధిపైని బంగారుగోపురముకట్టించి యామె పేరిట నేకదానధర్మములుచేసెదనని చెప్పెను. ఆప్రకారముగానే ప్రతాపరుద్రుఁడును తన యల్లునియొక్క గుణసౌందర్యమును రూపసౌందర్యమును స్మరణకుఁదెచ్చుకొని పరిపరిలాగులఁ బరితపించి, తా నాతనిసమాధిపైనికూడ బంగారుగోపురమును గట్టించెదననియు నాతని పేరుపెట్టి యన్నసత్రములను విద్యాశాలలను బెట్టించెదననియుఁ జెప్పెను. . పనిమించినవెనుక నేమిచేసినను గతించినది కూడిరాదు. ఈవృద్ధులు తమకాలమంతయు కలహములలోఁ గడపి వార్ధకదశలో కడుపునఁ బుట్టిన బిడ్డలు కాలము చేసిన తరువాత పశ్చాత్తప్తులయి యవసాన కాలమునందిప్పుడు బుద్ధిమంతులయి ''పోరునష్టము పొందులాభము'' అను నీతిని నేర్చుకొనిరి.

కీర్తిశేషులైన రావుబహద్దూరు

కందుకూరి వీరేశలింగం పంతులుగారి గ్రంథములు.

ప్రహసనములు

మొదటి సంపుటము

1 అపూర్వ బ్రహ్మచర్య ప్రహసనము
2 విచిత్ర వివాహ ప్రహసనము
3 మహాబధిర ప్రహసనము
4 పునర్మరణ ప్రహసనము
5 బలాత్కారగానవినోద ప్రహసనము
6 కలహప్రియా ప్రహసనము
7 మహామహోపాధ్యాయ ప్రహసనము
8 యోగనిద్రా ప్రహసనము
9 మహావంచక ప్రహసనము
10 అసహాయశూర ప్రహసనము
11 కలిపురుషశనైశ్చర విలాసము
12 వేశ్యప్రియా ప్రహసనము
13 కౌతుకవర్ధని
14 వినోదతరంగిణి
15 హాస్యసంజీవిని మొ॥భా॥
16 ,, రెం॥భా॥
17 ,, మూ॥భా॥

నాటకములు

రెండవ సంపుటము

1 బ్రాహ్మవివాహము
2 వ్యవహార ధర్మబోధిని
3 తిర్యగ్విద్వన్మహాసభ (మూషకాసుర విజయం)
4 మహారణ్య పురాధిపత్యము
5 ప్రహ్లాద నాటకము
6 సత్యహరిశ్చంద్ర నాటకము
7 దక్షిణ గోగ్రహణము
8 వివేకదీపిక

భాషాంతరీకృత నాటకములు

మూడవ సంపుటము

1 చమత్కార రత్నావళి
2 రాగమంజరి
3 కళ్యాణకల్పవల్లి
4 అభిజ్ఞాన శాకుంతలము
5 రత్నావళి
6 మాళవికాగ్నిమిత్రము
7 ప్రబోధచంద్రోదయము
8 వినీసు వర్తకచరిత్రము

వచన ప్రబంధములు

పద్యకావ్యములు

నాల్గవ సంపుటము

1 సత్యరాజాపూర్వదేశ యాత్రలు మొ॥భా॥
2 ,, రెం॥భా॥
3 రాజశేఖర చరిత్రము
4 శుద్ధాంధ్రనిరోష్ఠ్యనిర్వచననైషధము

5 రసికజనమనోరంజనము
6 శుద్ధాంధ్రభారత సంగ్రహము
7 అభాగ్యోపాఖ్యానము
8 పఠికవిలాసము
9 జాన్ గిల్పిన్
10 నీతిదీపిక

స్త్రీల కుపయోగించుకథలు

అయిదవ సంపుటము

1 సత్యవతీ చరిత్ర
2 చంద్రమతీ చరిత్ర
3 సత్యసంజీవిని
4 చమత్కార రత్నావళి
5 సతీమణి విజయము
6 సుమిత్ర చరిత్రము
7 రఘుదేవ రాజీయము
8 కురంగేశ్వర వర్తక చరిత్రము
9 కళావతి పరిణయము
10 గయ్యాళినిసాధుచేయుట
11 చిత్రకేతు చరిత్రము
12 దాన కేసరీవిలాసము
13 వైదర్భీ విలాసము
14 భానుమతీ కళ్యాణము
15 సరసిజనమనోభిరామము
16 ధర్మకవచోపాఖ్యానము
17 కుమారద్వాయవిలాసము
18 పద్మినీ ప్రభాకరము
19 మాలతీ మధుకరము

స్త్రీలకుపయోగించుపుస్తకములు

ఆఱవ సంపుటము

1 శ్రీ విక్టోరియా మహారాజ్ఞి చరిత్రము
2 సతీహితబోధిని
3 పత్నీహిత సూచని
4 స్త్రీనీతిదీపిక
5 సత్యాద్రౌపదీసంవాదము (మాతృపూజ పితృపూజ)
6 నీతికథామంజరి ప్రథమభాగము
7 డిటో ద్వితీయభాగము
8 దేహారోగ్యధర్మబోధిని

ఉపన్యాసములు

ఏడవ సంపుటము

1 జన్మాంతరము
2 అతిబాల్య వివాహము
3 విగ్రహారాధనము
4 ఈశ్వరదత్తపుస్తకములు
5 ఈశ్వరోపాసనము
6 ప్రార్థన
7 మానుషధర్మము
8 విద్యార్థికుల ధర్మములు
9 మనుష్యజీవితములయొక్క పరమార్థము
10 వైరాగ్యము

11 విద్యాధురీణుల యథార్థ కృత్యములు
12 వర్ణము
13 హిందూమతములు
14 స్వయంకృషి
15 సహాయకష్టకర్మలు
16 వేశ్యాకాంతల ఉపన్యాసములు
17 ఐకమత్యము
18 దానములు
19 స్త్రీపునర్వివాహచరిత్రము
20 స్త్రీపునర్వివాహవిషయకోపన్యాసము
21 స్త్రీపునర్వివాహవిషయక ప్రథమవిజ్ఞాపనము
22 స్త్రీపునర్వివాహవిషయక ద్వితీయవిజ్ఞాపనము
23 స్త్రీపునర్వివాహశాస్త్ర సంగ్రహము
24 స్త్రీపునర్వివాహభూతవర్తమానస్థితులు

ఉపన్యాసములు-జీవచరిత్రలు

ఎనిమిదవ సంపుటము

1 దేశీయమహాసభ,- దానియుద్దేశము
2 స్వదేశసంస్థాన చరిత్రాదులు
3 విగ్రహతంత్రవిమర్శనము
4 ఉపన్యాసమంజరి
5 వివేకవర్ధని మొదటిభాగము
6 ,, రెండవభాగము
7 ,, మూడవభాగము
8 శంకరాచార్యులు
9 బసవరాజు గవర్రాజుగారిజీవ చరిత్రము

సాహిత్యగ్రంథములు

తొమ్మిదవ సంపుటము

1 సంగ్రహ వ్యాకరణము
2 కావ్యసంగ్రహము
3 అలంకార సంగ్రహము
4 నీతిచంద్రిక-విగ్రహము
5 నీతిచంద్రిక-సంధి
6 తర్కసంగ్రహము
7 సత్యవాదిని
8 ఉత్తమస్త్రీచరిత్రములు
9 జీసస్ చరిత్రము

పూర్వాంధ్రకవులు

పదియవ సంపుటము

ఆధునికాంధ్రకవులు

పదకొండవ సంపుటము

స్వీయచరిత్ర

కీ॥ శే॥ కందుకూరి వీరేశలింగం పంతులుగారి గ్రంథములు

మొదటి సంపుటము-ప్రహసనములు 17.

రెండవ సంపుటము-నాటకములు 8.

మూడవ సంపుటము-భాషాంతరీకృత నాటకములు 8.

నాల్గవ సంపుటము-వచన ప్రబంధములు, పద్యకావ్యములు 10.

అయిదవ సంపుటము-స్త్రీలకుపయోగించు కథలు 19.

ఆఱవ సంపుటము-స్త్రీలకుపయోగించు పుస్తకములు 8.

ఏడవ సంపుటము-ఉపన్యాసములు 24.

ఎనిమిదవ సంపుటము-ఉపన్యాసములు, జీవచరిత్రలు 9.

తొమ్మిదవ సంపుటము-సాహిత్యగ్రంథములు 9.

పదియవ సంపుటము-ఆంధ్రకవుల చరిత్ర 1, 2, 3, భాగములు

పదకొండవ సంపుటము-స్వీయచరిత్రము 1, 2 భాగములు.

షరా:-పైన ఉదహరించిన పదకొండు సంపుటములు వాల్యూములుగాను, విడిపుస్తకములుగాను దొరకును. పుస్తక వ్యాపారస్థులకు, గ్రంథాలయములకు కమీషను యివ్వబడును. నేడే ధరలపట్టికకు వ్రాసి, కావలసిన పుస్తకములకు ఆర్డరు యిప్పింపుడు.

వలయువారు :

హితకారిణీ సమాజము
రాజమహేంద్రవరము
అని వ్రాసిన బడయగలరు.

శ్రీనివాస ముద్రాక్షరశాల, రాజమహేంద్రవరము—1950.

స్త్రీల కుపయోగించుకథలు

అయిదవ సంపుటము

1 సత్యవతీ చరిత్ర
2 చంద్రమతీ చరిత్ర
3 సత్యసంజీవిని
4 చమత్కార రత్నావళి
5 సతీమణి విజయము
6 సుమిత్ర చరిత్రము
7 రఘుదేవ రాజీయము
8 కురంగేశ్వర వర్తక చరిత్రము
9 కళావతి పరిణయము
10 గయ్యాళినిసాధుచేయుట
11 చిత్రకేతు చరిత్రము
12 దానకేసరీవిలాసము
13 వైదర్భీ విలాసము
14 భానుమతీ కళ్యాణము
15 సరసిజనమనోభిరామము
16 ధర్మకవచోపాఖ్యానము
17 కుమారద్వయవిలాసము
18 పద్మినీ ప్రభాకరము
19 మాలతీ మధుకరము

స్త్రీలకుపయోగించుపుస్తకములు

ఆఱవ సంపుటము

1 శ్రీ విక్టోరియా మహారాజ్ఞి చరిత్రము
2 సతీహితబోధిని
3 పత్నీహిత సూచని
4 స్త్రీనీతిదీపిక
5 సత్యాగ్రహాపదీసంవాదము (మాతృపూజ పితృపూజ)
6 నీతికథామంజరిప్రథమభాగము
7 డిటో ద్వితీయభాగము
8 దేహారోగ్యధర్మబోధిని

ఉపన్యాసములు

ఏడవ సంపుటము

1 జన్మాంతరము
2 అతిబాల్య వివాహము
3 విగ్రహారాధనము
4 ఈశ్వరదత్తపుస్తకములు
5 ఈశ్వరోపాసనము
6 ప్రార్థన
7 మానుషధర్మము
8 విద్యార్థికుల ధర్మములు
9 మనుష్యజీవితములయొక్క పరమార్థము
10 వైరాగ్యము
11 విద్యాధురీణుల యర్హా కృత్యములు
12 వర్ణము
13 హిందూమతములు
14 స్వయంకృషి
15 సహాయకష్టకర్మలు
16 వేశ్యాకాంతల ఉపన్యాసములు
17 ఐకమత్యము
18 దానములు
19 స్త్రీపునర్వివాహచరిత్ర
20 స్త్రీపునర్వివాహవిషయకోపన్యాసము
21 స్త్రీపునర్వివాహవిషయక ప్రథమవిజ్ఞాపనము

22 స్త్రీపునర్వివాహవిషయక ద్వితీయవిజ్ఞాపనము

23 స్త్రీపునర్వివాహశాస్త్ర సంగ్రహము

24 స్త్రీపునర్వివాహభూతవర్తమానస్థితులు

ఉపన్యాసములు-జీవచరిత్రలు

ఎనిమిదవ సంపుటము

1 దేశీయమహాసభ-దానియుద్దేశము
2 స్వదేశసంస్థాన చరిత్రాదులు
3 విగ్రహతంత్రవిమర్శనము
4 ఉపన్యాసమంజరి
5 వివేకవర్ధని మొదటిభాగము
6 ,, రెండవభాగము
7 ,, మూడవభాగము
8 శంకరాచార్యులు
9 బసవరాజు గవర్రాజుగారిజీవచరిత్రము

సాహిత్య గ్రంథములు

తొమ్మిదవ సంపుటము

1 సంగ్రహ వ్యాకరణము
2 కావ్యసంగ్రహము
3 అలంకార సంగ్రహము
4 నీతిచంద్రిక-విగ్రహము
5 నీతిచంద్రిక-సంధి
6 తర్కసంగ్రహము
7 సత్యవాదిని
8 ఉత్తమస్త్రీచరిత్రములు
9 జీసస్ చరిత్రము

ఆంధ్ర కవులు

పదియవ సంపుటము

1 పూర్వాంధ్ర కవులు
2 మధ్యకాలపు కవులు
3 ఆధునికాంధ్ర కవులు

పదకొండవ సంపుటము

స్వీయచరిత్ర

పుస్తకములు వలయువారు:—

కార్యదర్శి, హితకారిణీ సమాజము, రాజమహేంద్రవరము.

అని వ్రాసిన బడయగలరు.

బాన్సు ముద్రాక్షరశాల, రాజమహేంద్రవరము- 1950